

Radovan Vidović
Split

POMORSKA TERMINOLOGIJA I POMORSKE TRADICIJE

RJEČNIK

C—F

(Uvodna napomena, Skraćenice s popisom izvora te slova A — B objavljeni su u *Čakavskoj riči* 1977, br. 2)

C

cabrun v. *čambrun*

caklo n — 1) *caklo od livela* »vodokazno staklo« Majc.-Sim.; 2) u izrazu *nebo je ka caklo* = »nebo je bistro, vedro kao staklo« Sn.

capapija f i **capapije** f pl — »sa oba baštuna i sa ašte od prove razapeti su preko njega (sc. *penacina*, op. R. V.) konopi od kojih neki gornji služe mornarima da po njima hodaju kad rade oko bumpresa i oba baštuna; ti se konopi zovu *capapije*; ispod penuna su razapeti *capapije*; no na gajetama i leutima sam vidio drukčiji *capapije*, to je komad drva koji opasuje aštu od prove, a služi za lakše silaženje na kraj; visi na dva konopa, pa prema tome ispunjava zadaću onoga što se u Račišću na Korčuli zove *nos*, u Podgori i u Segetu *kljun*, a u nekim mjestima splitske okolice, gdje se maloprije spomenuti baštun od floka na gajeti naziva *perun*, kaže se *baštun*« Kuć Ped. i Hv; »da nije teško i visoko od pajolov pod provu izaći vanka na kuvertu kroz purtel po sredini visine na samoj bandi broda a ispod purtele pričvršćen je jedan komad debele daske od tvrdog drva na kojega se stavi nogom, to zovemo *capapija*« Sa Gran.; *caparije* Skok Term. 146 (sl. 53); *čapapije* (ili *grizela*) »dva posebna konopa, rastegnuta od ašte od prove ispod početka baštuna do njegovega vrha, a na njiman grizele od konopa, to je služilo da se po njima moglo hoditi za lavurat ca je bilo potreba okolo baštuna« Sn. Opis tal. Cor Nave 1, 69 i Nave 2, 0; ven. *zapapie* Bo., DM, tršč. Ping., Ros.

caparije v. capapija

capin m — »za strane i druge dijelove broda upotrebljava se smreka, abete i capin« Lab Stem. Ven. zapin Bo., tal. zappino DM, tršć. zapin Ping., capin Skok ER i čapin (alpski bór).

capul m — (također i *štil*) »izdanak rebra« PE II, 515; »isto je i sa kontrakorbama: one na sredini dna su *capuli*; *capul* m, pl. *capuli* »(na brodu) služe da se pričvrste sohe i mrtva banda« Vrg Jur.; *capul(i)* »gornji komadi rebara su buškamenti i capuli, a donji kalate i lukoči« Kor Slad.; *capuli* Sn, Tg, Mn; Skok Term. 135 (sl. 48); *capul* »gornji dio rebra« Kor Dean. Tal. zappoli DM, ven. zapoli Bo.

catara f — »splav« Majc.-Sim.; »prevoz, skela« Majc.-Sim.; »za prevoz catara na rādu«, »nekoliko gredina i balvana naslaganih sačinjavaju cataru, a catara i catarin zove se i jedan nizak čamac, širok, koji se upotrebljava na parobrodima za tući rđu i bojadisanje broda« Ivelić 63 i 180; *catara* — f »nespretan brod« Vrg Jur.; »ništo kašuna nešesnoga zove se *catara*« Kuć Ped.; *catara* »skela, splav« BK Musić; »pa će vajat cataron priko rive odit« M. Uvodić, Naše jedinstvo, Split 1906, 92; »splav« Senj Moguš; Sa Dean; »toliko je širok da pari catara a ne brod« Sn; »1) splav za rad u luci oko broda, 2) splav s kobilicom (usidrena ispred riječke luke) kao osmatračnica za pokusne torpede« Bakškr TŠ; *čatarā* i *čatra* (XVI st.) Skok ER. Tal. zattera DM, ven. zatarā Bo., tršć. zatarā, zatera Ping., Ros.

catarin m — »imali su između broda i obale u moru mali catarin, na kome su dva mornara tukli rđu broda« Ivelić 137; v. **catara**.

cedit i **cedivat** impf — »popuštati (o vjetru)« — »vitar cedije« Sn. Tal. cedere.

centa f — »završni voj« Majc.-Sim.; *centa ili reja* »pojasni voj« BN 19/21; »pokla je madir na mesti, gre priko njega gori pod verh od kraj do kraj deska široka pol nogi a debela jeden perst; to je *centa*« Vrb Žic 1902, 339; *centa* »najgornja platica« Kl Dean.; *centa* Pu i Kor Dean.; »prvi se madir ozgor zove mlet. *centa* ... ova se daska zove još i *reja*« Skok Term. 136; Mn i Sn; »prvi je madijer centa i napituran je gotovo vazda modrom piturom« Mljet Macan, 212; *centa* »centa je ispod ražme« Senj Moguš; *centa* v. i *barka* Kor Slad. Tal. cinta DM, ven. zenta i centa Bo., tršć. zenta i cinta Ping., zenta i zinta Ros.

centarbord m i **centarbot** — »pomična kobilica u sportskim jedrilicama« St. Engl. centerboard.

centina f — »dejina od pjana do pjana je centina (sve centini od barčice zajedno su isto centina)« Vrb Žic 1902, 338; »preko ovih krajov glava i lokoca stavljena je uzduž broda jedna daska u koju su pričvršćeni ovi kraji« Sa Gran., v. leut.

centulin m i **centulina** f — »znutra od verh korboni zdolu ke dnu su zabjeni jedna ali dvi deščice, a zovu se *centulini*; centulin (centulina) je debel jeden perst a širok pet perst i više« Vrb Žic 1902, 339; *centulina* »uzvojno pasmo« PE II, 515; »centulina se čini od borovine oli hrasta« Tg, Mn, St, Sn, Kr; »dardin na brodu zovu također *piramorta* ili *mrtva banda*, a ova se opet dijeli na kuvertelu, *centulin*, brace i frižetu« Skok Term. 135; *centulina* Skok Term. 142 (sl. 51) i str. 144 (sl. 52).

centun m — isto što i centa, Loš Šat.

cep v. cip

cervadura f — »uzvojev« Majc.-Sim.; »uzvojev palube« Kom Mard. Pa.; »ako linija palube broda, gledana od krme prema provi, ne daje sliku ravne linije, nego linije koja se uvija idući od prove naniže prema sredini broda pa se onda opet uzvija naviše prema krmi, onda se kaže da je brod incervan, da ima cervaduru« Kuć Ped. Tal. incurvatura, ven. curvada Bo.

cesula v. šešula

cibrina f — »vedra zimska noć«, »kad su zimi cibrine, onda puva vjetar zvan kameničar« BK Pask.

cih m — »cik« u izrazu u *cih zore* Sn.

cikati impf — »veslati trzajući veslom okrenut licem prema krmi (kad veslač nema dovoljno prostora za veslanje zbog tereta u brodu); prezent od cikati (nesvrš. glagol) glasi: cika', cikaš...; glagol cikati u značenju trzati upotrebljava se i u drugim situacijama, ne samo kad je riječ o veslanju« Šep Kursar.

ciklun m — »ciklon«, »cikluni veliki, buretine« Vrg Jur.; St, Sn, Mn, Tg; Kuć Ped.; »kolike šijune, ciklune, nevere / primile su na se / vaše bidne kosti — / svi gromovi svita, / ognji, štrile, mrazi / pali su po vamin« I. Čaće: Stipe Jarbolina; »posli dva-tri minuta eto ti ciklun! zamodrilo se i zabiljaskalo ispo kraja kaj ispo nevere«, »kalajmo infošo jerbo će dojtii ciklun maj-štrala« Šep Kursar; *čiklon* »šesnes dana i šesnes noći nosio nas čiklon od Ingiltere do Azora« Dbk Vojn. Ekvinocijo 187; *čiklun*. Loš Žuk; »da je ta zvezda repatica ustinu načinila mlogo šćete u nepogodan na našoj baloti zemaljskoj u ciklunima i šijunadan« Kovačić 101. Tal. ciclone.

cilja f — »ogradni kameni zid na lukobranu«, »ruč kamene obale u luci ili zida na lukobranu« Sn. Tal. ciglio (?).

cima f — »čelo, uže ili konop uopće; također kraj kojega konopa ili čela« Carić I, 260; Perast Brajk.; Rab Ku.; »konop kojim se brod veže za kraj, a običnije se zove i kroajna« Vrg Jur.; »na bite se vežu cime; cima se veže na sredini kad se hoće *uhitit jednu tresu* da brod u luci ne tuče uz brod koji mu je uz protivni bok« Kuć Ped.; »barka se armiža (veže uz kraj) *cimama*... sve cime zajedno sa sidrima sačinjavaju armiž; između karoca i purtele je na jednom anelu vezana cima od prove ili *barbeta*; kod velikih brodova se ne rabi izraz *barbeta*, nego samo cima od prove« Kuć Ped.; »cima je općenit naziv, ali može imati i posebno značenje; u usporedbi sa lančanama, koje su jaki, teški konopi, cime su slabiji i tanji; lančanama će se brod armižati kad se to čini za duže vrijeme, a cimama kad se brod košta za kratko« Kuć Ped.; »cima znači i kraj konopa i cili konop« HvD; »konop, uže, čelo; inače pod tim nazivom podrazumijeva se vrh, kraj ili okrajak konopa« Barb. 1972, 201; »debeli konop, vez broda« Kom Mard. Pa.; »kraj konopa« Trpanj Fer. 453; »barka se veživa uz kraj, uz rivu cimom« Mljet Macan 213; *cima od škote* »i na škoti je jedan konop, cima od škote, pa se i ona veže za žabicu; onaj koji je na jedru, kad se jedri, regula jedra s ovim cimama« Mljet Macan, 214; »debelo uže kojim se vezuje brod; mornar sa parobroda baca cimu na obalu« Nin Maštr.; »koja barka... s drugom cimom od čela bila je vezana za Kaše« Dbk Luetić FZ; »debeli i dugi konop za sigurnije vezat brod« Sn;

»konopac kojim se vezuju brodovi« BK .Musić; *cima* »priveza« Kl, *cima* Pu, Kor, Lo Dean.; »konop za privez broda, važi samo za veće brodove, tj. jedrenjake i motorne« Gr Elez.; »konop za privez broda« BakŠkr TŠ; *cimu na bovu!* »konop na plutaču« Majc.-Sim.; *cima surgadina* »priveza« Sa Dean.; *zima* Ca Dean. Tal. *cima* DM, tršč. *zima*, *sima* Ping., Skok ER.

cimar m — »čovjek koji u luci pri dolasku ili odlasku broda prihvata, vezuje i odvezuje cimcu« — *cimor* »kad god je vapor dolazi / jedon te isti čovik / na rivu je silazi / a nikog ni dočekivo / ni otpraćivo / nit koga pozdravijo / poznot je bi svima / i njegov se posol zno / čekola ga je cima / kad bi vapor arivo / ko meštar bi cimcu čapo / za kolonu zadi / a čin bi malo largo / šesno bi je oldi« S. Pulišelić: *Cimor*.

cimavat impf — trzati »more u kantunu od porta puno cimaje konope brodu« Sn.

cinba (cinba) f — *cinba* prema svjedočanstvu Andre Jutronića tako su u Sutivanu, u XIX st., stariji ljudi zvali neki tip lađice; »Biskup Vicentius Milani (1644—1666) u svojoj vizitaciji od 28. XI 1663. veli da je za pohoda iz Hvara u Sutivan doputovao *in cinba*« (A. Jutronić: *Vizitacija u Arhivu biskupske kurije u Hvaru, Starine JAZU*, knj. 51, 1962); »4 velike cimbe za rijeke grade se u Korčuli 1688« Ivančević 1976, 52; *cymba* PE III (1976) »grčki monoksil«; *cinba* je bio brod na vesla i jedra, sa šest ili osam veslača, opremljen za putovanje duž čitave istočnojadranske obale a služio je poglavarima franjevačkog reda za službeni obilazak samostana i crkava. U ratnim ili nesigurnim vremenima bila je i naoružana. Postojala je i prije XVI st., ali arhivi franjevačkog reda je spominju i govore o njoj od XVI st. do prvih desetljeća prošloga stoljeća (cfr. Marin Oreb: *Cimba*, Pomorski zbornik 6, Zadar 1968, str. 475—500). V. *cymba*, II dio ovoga rječ. »*Cimba* f., XVI sec., raro, poet. (Carducci); *barchetta*, *navicella*; cfr. lat. medioev. *cymba* (XV sec., a *Veglia*), v. *dotta*, lat. *cymba* (dal gr. *kymbe*) *barchetta*, *navicella*, *stiva della nave*. La voce sopravvive nell'Italia merid. con diverse accezioni« Battisti-Alessio.

cimbero m — »jedrenjak visoke krme, s tri jarbola i kosnikom; strani brodovi koji dolaze s robom iz Azije« SJ XVIII st. Herkov 142.

cimienat v. *parendat*

ciminijera f — »brodski dimnjak« Majc.-Sim., St, Sn, Mn, Tg. Tal. *cinminiera* DM.

cingilj m — »iskrcavali su ga gvozdenim kotlovima (sc. ugljen, op. R. V.) u splavi po 30—35 tona, a kasnije i sa cingiljima« Suz. 59; *cingilj* »platneni pasac za krcanje tereta« Suz. 2, 223.

cip m — *cep*, *cep od ankore* »klada sidra« Majc.-Sim.; *cep* »poprečna motka na sidru« Kl, Lo Dean.; Sn, Tg, Mn; »ispod anela na ankoru je jedna greda, penun koji križa ankoru vazda u protivnom pravcu od pata; ne samo da križa ankoru nego još i pravac pata; ta greda se zove *cip*; *cip* je od drva, ali u posljednje vrijeme je sve to više od željeza« Kuć Ped.; »poprečna motka na sidru« Kl Dean., Lo Dean.; »poprečna željezna motka na sidru« Senj Mo- guš; *cep* Sn; *zip* m »dio ankore« Ca Dean. Tal. *ceppo* DM, ven. *zepo* i *cepo* Bo., tršč. *zepo* Ping.

cok m — »na žalu, na škveru... načini najmanje tri jednako debeli a kratki klupice, *coki*« Vrb Žic 1902, 337. Ven. zocco Ninni (ali ne u nav. značenju).

cokul m — »(na željeznim brodovima) produženje najgornjega lamarina na koji se (cokul) naslanja balauštra« Sn.

cola f — »oko 2,5 cm« Kl Dean., *cola* Kor i Pu Dean. Njem. Zolle.

conkun m — »vrsta štila na braceri« Mn. Ven. zocon, zoco Bo.

copul m — »tip broda koji se u XIV st. gradio u dubrovačkom brodogradilištu« Luetić 1969, 17; »Iz Vojnića je Cupilli pošao uz vojničku pratnju... na Ugljane. Prevezao se u maloj ladici (in quadam cymbula lignea vulgo zopul) preko *Cetine*« L. Katić: Prilike u splitskoj okolici poslije odlaska Turaka — Po bilješkama nadbiskupa Cupillija i Bizze 1709—1754, Starine JAZU, knj. 47, Zagreb 1957, str. 246; »ribarske lađe u Dalmaciji zovu se... copul« Lorini 58; u Kraljskom Dalmatinu iz 1807. ima vijest o veslačkim natjecanjima u Rabu i Trogiru koja da su se održala u *copulima*, u kojima je sjedio jedan veslač; »Copul... je brod za nevolju u najneotesanijoj i skroz primitivnoj formi. Vidi se sve rjeđe jer ne odgovora nikakovu zahtjevu ni plovidbe ni ribarstva, nu ipak još gdje opstoji da zasvjedoči nemilu oskudicu ekonomskih sredstava i primitivnost ribarske prakse, u nekim krajevima; gdje se ova praksa razvija i usavršuje tamo nestaje copula u nepovrat. Copul je brod kakva je otac Adam izumio i upotrebio, ako se bavio plovidbom i ribarstvom. Sastoji od komada debela, što su izdubili za korito, preko debela stavili gredu — jaram — a na gredi dva vesla: to je sve!« Lorini 61—62; *copul* ili *ladva* »najprimitivniji naš čamac koji je nestao s naših obala. Ovaj tip čamca svojim oblikom, a i konstrukcijom podsjeća na one čamce iz zaista davne prošlosti. Copul je građen od debele jelove grede duge 4 do 5 m. Sredina mu je izdubena u kvadratu a pramac i krma zašiljeni. Preko zadnjeg dijela čamca postavljala se je manja greda (jaram — igo) koja je držala ravnotežu čamca i služila za namještanje vesala pri veslanju. Upotrebljavani su za sitni obalni ribolov, a uobičajeni su bili naročito na otocima Rabu i Pagu, zatim Krku i mjestimice u zadarskom području. Godine 1896. bilo ih je oko 100, a godine 1926. pet komada. Posljednji primjerak ovog pračamca prenesen je iz Lopara na otoku Rabu u Pomorski muzej u Splitu 1949. god.« Br. 1952, 3, 140—141; »1665. miseca ilinščaka na 15. harambaša Grgur Kuštrić... ukobi tri čopula di idu na more... i čopule oteše i odvedoše« Mak Šil. 99; *čopula* f »1665. miseca ilinščaka na 12. Alibegović iz Gabele, samo 18 jünaka u tri čopule, otiđe na more na korčulanski školj« Mak Šil. 99; »čun od jednoga panja izduben (monoxillus, linter) u rječn. Bellinu i Stullijeju, v. *golica* (*cymbula*)« ARj; *zopula* f »vrsta morskog brodića... navicula« Mažur.; v. *zopulus*, II dio ovoga rječnika; *čopul* i dem. *čopulica* f posve mala brodića« Per Pust. 40; v. *laja*.

crain v. švorcin

crnika f — »drvo koje služi za gradnju brodova« Sa Gran.

crnjavina f — »tamni oblaci, obično na zapadnom horizontu« — »iz one crnjavine onamo iza Svetega Roka mogla bi se izleć nevera« Sn.

culjati se impf — kaže se za barku »barka se culja kâ perce«, »culja se pomalo moja barka« BK Dabović.
curma v. čurma

Č

čadavka v. karbunera

čamac m — »navicula abietina, u naše vrijeme, samo u Vukovu (rječniku); isporedi čam« ARj; »Kajić je također općeno poznat naziv na Jadranu. Iz Betine mi javljaju da se pored ovoga naziva veli i čamac, koje je izvedenica od turske riječi čam 'jela'. Kako dalmatinski pisci ne poznaju riječi čamac, bit će da je čamac u Dalmaciju došao u novije doba iz našega književnog jezika« Skok Term 149.

čambrun m — »na sidru su četiri brka ili čambruna koji se zovu märe« Po Ivaniš. F. 291. Turc. čampar, Skok ER.

čap v. čep

čartrun m — Majc.-Sim.; »kabina na broskom mostu, obično do kormilarnice, specijalno uređena za smještaj karata i nautičkih instrumenata« Osmak 161. Engl. chart-room.

čatara / čatra v. catara

čav m — »ključ« PE II, 515; čav, *dupla/dupla čav* Tg »ključni spoj kobilice« BN 5/3; čav *duplo* i čav *unjulo* Skok Term. 144 (sl. 52); također Sn; čav *unjula* Tg »ključ hrptenice; čov Kom Bož.; čav Kor Slad.; Tal. chiave DM.

čaval m — *caval, cavla* Sn; *caval, covla* Kom Dean.; *caval* »je veliki, ca ga je ucini kovoc« Sn; čaval St; čavo, čavla m Ca Dean.; *caval galvanizani* »pocinčani čavao« Sn. Tal. chiavello Skok ER.

čavlenčić m — »mali čekić za zabijanje čavala« (u drvenoj brodogradnji) Dob.

čedina f — »ni magla ni dim, više nateže na dim; vetra nikakova« Vrb Žic 1899, 240.

čeler m — »parobrod brze ili ekspresne pruge« Duje Balavac, St, 1909, 10, 1. Tal. celere.

čelo n — 1) »po kraju kojim se uže veže za što... zove se i cijelo uže čelo; od XVI vijeka. Gumine i čela... tanka i debela shranit mi bud spravan. M. Vetranić 1,174. Na svitu stvar ovu svi ljudi poznaju da tvrde plav stoji s dva čela na kraju. D. Ranjina 92. U dno mora sidra ukopa, a na suho opet stavi veće čela i konopa, da su pomoć tužnoj plavi. J. Palmotić, dubr. 30. Da budemo mogli k'o brod zavezan tvrdijem čelim krepko gledati sve valove. B. Cuceri 153. Ako imaš skalvu za sit, čemu išteš čelo? Poslov. dan. 2. Kupi čelo da bi sveder jednako na tri kolača ostajalo obavito oko istezala. Dubrovn. 1868, 174.« ARj; »koja barka bila je vezana s čelom za guminu broda moga kapetana« Dbk Luetić FZ; »S dna šambeka glas dadoše / već tonemo s teške rupe, / sprešno oni osjekoše / straga čelo da odstupe« Nenađić 18; »sidro se salpa (istegne) pomoću čela od sidra Kuć Ped.; »stara mornarska poslovice: uže je za tovara, konop (oko pasa) za fratra, a čelo za mornara« Lopud, Kazali, Babić 1875, 9; 2) »deblji (donji) kraj lantine zove se čelo« Šep Kursar.

čenkin m — »čenkin je komad drva, u obliku ručice, zarezan na jednoj strani, tako da tim zubom brodograditelj zahvaća madir i krivi ga u željeni oblik... madiri se krive u dva smjera pomoću čenkina« Kor Slad.

čep m — »rupa i čep na dnu barke«; *čap* »čim su stigli fašisti u moje mjesto, šćio sam izvaditi čap od barke i potopiti je« BK Dabović; *čep* Zore 1869, 325; *čep* od barke Ca, Kl i Pu Dean.; »pod provom u kopiću a na kolumbi učinjena je jedna rupa i na njoj je čep koji se otvori kad se brod nategne na škver da tuda more izide vanka jer leut se nateže krčmom na kraj« Sa Gran.; »cep jemađu samo barke« (tj. do veličine uklj. leuta) Sn; v. *leut*.

česmina v. drivo

česvina v. drivo

četvrtak v. kvarat

čif m — »prvi oficál kuverte« St, Sn, Tg, Mn; »znao sam jednog čifa za vrijeme cijelog rata koji se ukrcao za trećega samo da bi plovio« Osmak 14; *čif palube* Osmak 73, *čif makine* Osmak 72; *čif* »prvi časnik, šef« Suz. 383, *čif* »prvi palube, čif je na brodu u svemu desna ruka zapovjedniku — barbi. Čif je njegov zamjenik i nasljednik. Desna ruka, naročito ako mu je pred očima cilj da i on stigne do vrha« Suz. 2, 104. Engl. chief.

čiklon v. ciklun

čiklun v. ciklun

čingilj v. cingilj

činit impf — 1) u izrazu *činit vodu* »brod se potapa ako se je rasuši pa *čini vodu*« Kuć Ped; *cinit vodu* »brod cini vodu« Sn; *činiti more* »propuštati more, riječ je o brodu« Šep Kursar. Tal. nave fa acqua DM; 2) *činit o' mrca* »i u zanje počmen je učit plivat i činit o' mrca« St. Tal. far morto.

čmadina f — »Noć prođe mirna, ali se po nebu bila prosula neka čmadina koja nije slutila na dobro. Pak tri dana redom vrijeme ko da je pobjesnilo« Carić II, 128; »po cijelom se već nebu razastrla crna čmadina« Kumičić 29; *cmoad*, *cmad*, *cmadina* Sn, *cmoadina* Mn.

čopul, čopula v. copul

črnika v. drivo

čun m i **čunić** m »cymba«, »cymbula«, »faselus«, »lemunculus«, »linter«, »monoxyton«, »phasellus«, »scapha batelo«, »scapha parvula« Vitez Lex. 346—347; *čun*, *-na* m »ako guc ima ravno dno, ondat je čun« Senj Moguš.

čurma f — »Niža posada, tzv. *čurma* ili *basa forca*, stanovala je u krajnjem vrhu broda, ispod pramčanog kaštela, u oskudnim i nehigijenskim prostorijama razdijeljenim u dva dijela, jedan za ložače i ugljenare, drugi za kormilare i mladiće palube. U te dvije polovice od ukupno 30—35 m² bilo je smješteno sa svake strane 9—10 kreveta, po dva jedan povrh drugoga, s malim ormarićima i jednim šiljastim polustolom, uz koji su se ljudi posade provlačili uz priležeće krevete. Prostorije su redovito bile zagađene stjenicama i drugom gamadi. Pomorci — niža posada — morali su nositi svoju vlastitu posteljinu na više takvih brodova; nadalje: prostorije su bile loše osvijetljene s veoma malim oknima na pramčanom kaštelu, noću jedna mala petrolejka u svakom odjeljenju, loše ili nikako zimi grijane, slabo izolirane, tako da se ljeti od sunčane žege nije moglo duže vremena izdržati« Šakić; *čurma* »družina na brodu« Sa Dean.; *curma* (cak.) »ribarska družina, posa-

da« Kom. Mard. Pa.; »družina, posada« Trpanj Fer. 453; *ćurma* »ribarska družina« Gr Elez.; »pojam *ćurma* i *basa forca* pak isključuju ne samo zapovjednika nego i ofičale« Kuć Ped.; »I dok su oni tako razgovarali, iznenada zadindila zvončić i u kuću ulize cila *ćurma* Baldine nave«, »judi računaju da je navu progucala koja morska pijavica i tako nestala u morske dubine s Baldon i svon *ćurmon*« St Kovačić Š. 15; oblik *ćurma* ima i ARj; *curma* i *surma* »momčad na brodu« BK Musić; *zurma* Mažur.; v. *chiurma*, II dio ovoga rječn. Tal. *curma* DM, ven. *zurma* Bo., tršč. *zurma* Ping., *zurma* Ros., Skok ER.

ćarat impf — u izrazu »gora ćara« = vedri sa sjevera, Šep Kursar. Tal. *chiarire*.

ćeća f — vrsta broda »izgubi se i jedna ćeća podno skolja korčulanskoga, puna svake lipe robe i trgovine« Mak Bujas, 327. Tal. *checchia* DM.

ćemrdit se impf — »vrime se ćemrdi« = kvari, Šep Kursar.

Ćozot m — 1) »osoba iz Chioggije, obično mornar na talij. trabakulu, koji je u Rijeku dovezio rano povrće; brod je imao šarena jedra i duboko kormilo«, 2) »ćozot — mali, bijeli i stražoviti pas na trabakulu« BakŠkr TŠ.

ćapapije v. *capapije*

ćapat pf — u izrazu *ćapat dno, brod je ćapa dno* = taknuti dno, Šep Kursar.

ćar adj. — »bistar« — *ćaro more, ćaro nebo* Sn, St. Mn, Tg; *ćaro ka more* Šep Kursar; *ćar* »bistar, jasan, čist« Gr Elez. Tal. *chiaro*, tršč. *ciaro* Ping., Ros.

ćarada f — »bistro more« Sn, Mn. Ven.. *chiarada*.

ćaradura f — »bistroća vode, mora, prozirnost« Gr Elez. *Ciaradura* Ros.

ćarat i **ćarat se** impf — »vrime se ćara«, »nebo se ćara« Sn; »bistrit; izraz za morsku vodu i vrijeme«, *ćara* »vedri; kad je potpuno izvedrilo, kaže se *raščaralo se*« Gr Elez. Ven. *chiarir*.

ćata f — »maona« Dob. Tal. *chiatta* DM.

ćavarijol m — »dio drvene konstrukcije leuta na palubi uz purtelu« Sa Gran. Ven. *chiavarolo* Bo.

ćaveta f — »zavlača, rascjepka« Majc. — Sim. Tal. *chiavetta* DM, ven. *chiaveta* Bo.

ćeser m — oruđe u drvenoj brodogradnji »ovaj alat ima sikiru na jednu stranu, a na drugu stranu teslu« Ro Cec. »Strumento a doppio taglio (accetta ed ascia) Parčić; ima ARj.

ćežola f — »drvena ili mjedena kutija u kojoj stoji busola, koja je pred krmilarom« Carić I, 260; v. *eclesiola*, II dio ovoga rječn. Tal. *chiesuola* Coronelli Nave 1, 3; DM, *chiesola* DM.

ćimenat v. *kimenat*

ćošak m — »na početku kasara, pri samim skalinima, zna koji put biti postavljen *ćošak*, koji neki zovu pravilno kiosk; služi u iste svrhe kao i gabi-na, samo što nikad nije u njemu rōda; u ćošku bi kapetan i škrivan jeli; ćošak se razlikuje od gabine oblikom krova; dok gabina ima ravni ili polukružni krov, ćošak je natkrovljen niskim i širokim stošcem« Kuć Ped. Tal. *chiosco*.

ćuh m — »u krmu vjetra ćuh dokli mi sad prši, / jeda moj trudan duh svu želju izvrši« Vet. 169; »u jidro razvito udari vitra ćuh, / ne vele srdito, da kako dobri duh« Barak. 163; »ćuh s kraja, koji je pomalo tjerao pulaku Vilenika put Gruža, otiđe, što reku pomorci, za suncem, s česa, kad ona dolazuka prema Grebenima, stigne je vjetric poludnevni i tisne je veselo pu unutrašnje luke« Dbk. Vod. 85; »te zaveslaše da izvuku gajeticu do na rat luke gdje se nadahu zahvatiti jedrom nešto ćuha« Tresić: Poleti 8; *ćuh* Sa Dean.; *ćuh vitra, nima ćuha vitra, doša je ćuh vitra, ni bilo ni ćuha vitra* Sn, St, Tg, Mn, Šep Kursar; *ni ćuha od vetra* BakŠkr TŠ. Ima ARj.

ćuskija f — oruđe u drvenoj brodogradnji »ćuskija ili pije de porko« Ro Cec. Ima ARj.

ćušić m — dem. od *ćuh* »blagi ćuh« Kl, Pu Dean

dah m — u izrazu *dah od burine* Skok Term. 155; ima ARj.

damejana f — »pletenka«, »opletena staklenka« Sn; *damijana* »Ivo je bio taj dan nešto više zategao iz damijane, koja je bila pod proym, pa mu se razvezao neobično jezik« Tresić 1897, 86: »pletenka, damižon« Sa Dean.; *demejana* i *demijana* Sn; *domijona* Kom Dean.; *damižana* St, isto ARj.; *Skok damižana* ER. Ven. *damegiana* Bo.

danik m — »danji vjetar« Marki 106.

danfort m — *danfort-sidro* »lagano i elegantnog oblika; upotrebljava se za pješćana i muljevita dna; obično je napravljeno od kovanog čelika, a karakteriziraju ga duge i široke lopate; laško se diže sa dna«. Engl. *danforth*.

da prova v. prova

dara f — »osiguraju dare, duge i debele komade od drva, koji stoje na palubi, kao na primjer jarbori od paroketa i trinketa itd. koji bi mogli zamijeniti one koji su vani, kad bi popucali« Carić I, 40; »penuni, jarbori, jarbureti ili drugo drvlje, koje je na palubi kao pričuva, ako bi što na jarbolih došlo na manje« Carić I, 260; »na svakom brodu na jedro na palubi imalo se po 4—5 komada teškog otesanog drva za dijelove katarke, i po nekoliko penula koji su čvrsto vezani i vazda spravni za svaki slučaj potrebe za moći zamijeniti kad bi se što polomilo; sve te gredine zvale su se dara« Ivelić 181; »penuni, jarbuleti i sl. koji su kao rezerva vezani posred palube« Kuć Ped. Tal. *dara* DM.

darvo v. drivo

dat pf — u izrazima: 1) *daj mu neka gre* (»daj jedru više vjetra neka brod brže ide«), također u istom značenju: *daj mu neka kuri, daj mu neka leže kovidur* (»daj jedru toliko vjetra da paluba dodiruje more«), *daj mu neka šulja; ne daj mu toliko, zagrabit češ, ne daj mu toliko, ugnat češ kovidur u more*; ili: *pognat češ kovidur proz more* Šep Kursar; 2) *dat forte* znači »laškat pa naglo zategnit i vezat« Kom Mard. Pa. i Sn.; 3) *dat se* u izrazu *dâ se brodon puno vanka* tj. daleko od kraja, kopna Sn; 4) u izr. *dat oganj* (brodu), sin. *goriti, izgorjeti, izgoriti, opaliti*; »ako treba lađu ponačinit, kad su ju oprali, nakrive je k jednoj strani i naložu poda nje vrijesa, tako opale š nje stari pakô; to opaliti zovu *izgorjeti lađu*« Zore 1869, 329; »Nakon leto, dva i više ali još i menje, pokla je barčica udelana i rinjena, hičena v more, tribi je na njoj će to popravjat, zato ju se mora *dat na konču*, to će reć potegnuti ju na kraj (žal, škver) i popraviti i ponačinit ono će je tribi. Zato ju nategnu,

potegnu na kraj i podlože da stoji ravno koti da plava. Tako ju puste nikoliko dan da se prosuši, a onda njoj *dadu ogenj*: pod njun steknu ogenj z magrižen i uhitaju toliko magriža da udela veli plamik ki ju su obehaja ozvena. Va ton plamiku zgori ves pekel (pegula), a deski ostanu černi. Opale ju... pek ju osteržu od černoga popelini. To već deluju kalafati« Vrb Žic 1902, 345; *dat ogônj* HvD; »pri nego se brod turi u more, *da mu se oganj*, to će reć potpali paljevinom neka paklina ili pegula čim su se pomazali strugovi i stupa između madira izgori i zaobli se« Po Ivaniš. F. 293; »*ta' oganj* s vrijesom (brodu), oli sa zmiljem« Ca Dean.; »Blizu Lovrića kuće škver je Koščine bio / vjetar je nosio vonj katrama i pusti dim / smilja, sušenog smilja, užganog ispod kotlova«.

davant m — *davont* »konop koji vezuje lantinu« HvD.

davat impf — u značenju »tući«, »puhati« — »Vruja daje«, »svaka vala daje svoje kurenat, vitar, terin« Sn.

daž m — »kiša« u izrekama: »Do Božića i jugo i daž, od Božića zima i mraz«, »blidi Meseć daž nosi, a crjeni ga prosi«, Brač; Skok ER *dažd*; *doz* — Kom Dean., *daž* Sa Dean.

dažjavac m — u Bolu *dažjovac* »mjesec kad stoji uspravno, naviješta lijepo vrijeme; ako se pak nakrivi i izvrne, kiša će i zato mu ime *dažjovac*« Smotra dalm. Zadar 1918, 17, 1.

dažjit, **dažji** impers. — *dažji* Sn; *dazji* Kom Dean.; *daži* Sa Dean.

dedrento adv. — »vozit brod prema kraju, suprotno: *defora* prema pučini, dalje od kraja« Sn; *de dentro* »iznutra, s unutarnje strane« Kom Mard. Pa.; *dedrento* »iznutra, unutar« Gr Elez. Tal. *de dentro*.

defora adv. — *vozit defora* »voziti prema pučini, prema pučinskoj strani broda« Sn; »Oni se imadu bit noćas bacili a traverso i držali se *de fora* Lokruma«, »*de fora* — zdvora« Dbk Vod. 80; »a u Pojudu, vanka defora Galjere, bojni brodi o' pokojne Auštrije« St, Splitski krnjeval, 28. I 1956; *defora* »izvana, s vanjske strane: *pasali smo defora Bišova*« Kom Mard. Pa.; »izvana, s vanjske strane *defora* Šolte — s južne strane otoka Šolte« Gr Elez.; »izvan... kaže se *brod je defora Oštrea* u zn. brod je izvan rta Oštrea« BK Musić. Ven. *de fora Bo*.

deforabande adv. — »krinari zahitiše vode deforabande i umivahu ruke« Daja: Mali 19.

deklajn m — »crta palube«, »srh broda« Majc.-Sim. Engl. decline.

delevante m — »levant, od levanta« Bož Cronia, Skok Term. 155. Tal. *delevante*.

delfinjera f — »na sportskim jedrilicama, u biti isto i iste funkcije kao i špirun na leutu« St.

delić v. derić

deloštar m — »oštar, od oštra, od juga« Bož Cronia, Skok Term. 155, ER. Tal. *dell'ostro* DM.

delubija f — »pljuštavina kiše, lat. diluvium, potop« Dbk Zore 1895, 7; »nevrijeme s kišom« Trpanj Fer. 454; *delubija od dažda* »jaka kiša« Kor, Lo Dean. Ven. *diluvio Bo*; Skok ER.

demez m — 1) *demec* »bracera ima ova jedra: flok, jedro na trevu ili na macu, a trabakul: flok, demec, randa« Skok Term. 150; »i bracera i koter

imaju samo jedan jarbul, pa prema tome i samo jedno jedro, ako je to jedro po tipu rande, onda se ne zove randa, nego *demez*«... »trabakula ima dva jarbula; može biti majstra na oba jarbula; onda se majstra na prvom zove demez; može biti na prvom demez, na drugom randa« Kuć Ped.; »jidro na prvomu jarbolu od trabakula« Sn; »demez je bracersko jidro« Sn; »oglavno jedro« Sim. 109; »u trabakulu su dva jarbora... ono jidro s prove zove se demez ili trinket« Po Ivaniš. F. 292; »prednje jedro na trabakulu« Kom Mard. Pa. 309; *demez* »trapezno jedro« Kl, Pu, Kor Dean., *demedz* Lo Dean.; *demež* m »prvo jedro, kod jedrenjaka; na prvom jarbulu je demez, a na drugom maješta« Senj Moguš; 2) *demezi* »konopci za sakupljanje jedara uz penuo« Đaja: Mali 161. Tal. (albero) di mezzo DM, ven. mezo Bo.

depozit m — »skladište« Carić 1885, 156; *depozit od kadene* »lančanište« Majc.-Sim.; *depozit od vode* »tank« Majc.-Sim.; *depožit od meštra* »spremište tesara« Majc.-Sim. Tal. deposito.

deprova adv. — »ispred pramca broda ili uz pramac, suprotno je 'po krmi'« Gr Elez.; također *po provi* Sn.

derat impf — *vitar dere, bura dere, jugo dere* kaže se za vjetar koji jako puše Sn., opć. u Dalmaciji.

dereć m — mjesto izloženo jakim vjetrovima, vjetrometina »kuća mu je na dereću svakemu vitru« Sn.

derić m — »samarica« BN sl. 46, 105/11 (također *delić*); *delić* i *derić* Sn; *derić* »samarica« Majc.-Sim., Tg, Mn; »od derrick — teretna soherica, tovarnica« Suz. 2, 224. Engl. derrick.

derijit impf — *derijit s brodon* »upravljati brodom« Kl Dean. Tal. dirigere.

derikolona m — *cimar* »onaj koji na rivi hvata brodsku cimuru i vezuje ju za kolonu« St.

deriva f — »kut međ pravim i prividnim smjerom broda; brod ima derive kad mu vjetar nije povoljan« Carić I, 260; »zanos« Majc.-Sim.; »potiskuje nas prema Kreti, protiv golih, strmih klisura, gdje se ni miš ne spasi ako tresnemo o njih. A deriva je znatna. Deriva!« Car: Oj more 93; »zanošenje broda u stranu radi struje ili nepovoljnog vjetra« Barb. 1972, 201; »sa strane, uz rivu hodit brodon«, »barka gre deriva« Sn; *borka ide na derivu* Kom Dean.; »zanos vjetra ili struje«, »smatrajući shodnim, ispravljao je smjer kompasa za nekoliko stupnjeva derive prema tragu dima iz dimnjaka« Suz. 2, 95. Tal. deriva DM, ven. Bo., Ros.

deržalo m — »veslo ima žirun (manig, deržalo)« Vrb Žic 1902, 341.

desčard m — »Irlandez Padi je dobar mrnar, vidio sam njegove desčarde (zvanična engleska uverenja o pomorskoj službi), sve glasi 'veri gud' (vrlo dobar)« Đaja: Mali 127. Engl. discharge.

desteži adj. — *desteži vitar* »postojan, jednoličan vjetar« Sa Dean. Tal. disteso.

destrojer m — »razarač« »admiral je naredio jednom destroyeru da ostane do 11 sati u luci« Novo doba, Split, 6. X 1928. Engl. destroyer.

de tajo adv. — *jidro de tajo* ili *na penu*, »leut jima jidro *de tajo*« Loš Žuk.; *detajo* Bož Cronia. Tal. taglio DM, ven. de tagio Bo.

devant m — »portela od prove na braceri ili trabakulu s pomišnim pokrivima« Sn. Ven. de+avanti.

devir m — polazno-povratno putovanje broda na jedra, obično trageta, Kom Božanić.

dezarm, dezarmat v. dižarm, dižarmat

dezricati perf — »odvezati« Đaja: Mladić 165.

dežbarkat se — »iskrcati se s broda« Hv Carić: Ribareva; »dižbarka san se iz onega broda di je bila teška rad'ja a slaba plaća« Sn. Tal. disbarcarsi DM, ven. desbarcarse Bo.

dežjak m — »jugo koje puše po livantu« Vrb Žic 1899, 238; »ni bura, ni livant, ni jugo: nateže nikoliko na buru, ali ni vetra, nego mareta v mori, hjemustavičina, i to svedoči da dež neće feramat« Vrb Žic 1899, 240.

dežligat pf — »odriješiti cimu«, *dežliga!* »odriš!« HvD. De+slegar(e), ven.? dig a v. điga

dežmurat v. dižmurat

dignut pf — 1) »*dignut brod na škaru* — znači pričeti graditi brod i uzdignuti glavne komade krme i sprednje strane«, »proto Božo digne ga na svomu škaru« Dbk Vod. 63; 2) *dignuti jedro* Babić 1875; 2.

dijamant m — *dijamant, jaje od timuna* »leća« Majc.-Sim.

dijana f — »ali zorom na dijaniu / na koljenijeh gologlavi / pjesan poju mnogo slavni« Sasin 171; »četvrta ura ujutro« Carić II, 185; »jutarnja straža od 4 do 8 sati« Suz. 383; »prvu je na zapovjedničkom mostu držao Mario, drugu Franko, treću, dijaniu, čif Duško« Suz. 2, 85. Tal. diana DM. V. *gardija, straža*.

dikontra (supstantivirani adj., sc. dikontra jedra, op. R. V.) — »neki bar-koji su još poviše kontra od prove imali *dikontra*; *dikontra* je na našim brodovima veoma rijedak; kućiški ga brodovi nisu imali« Kuć Ped. Tal. dicontra.

dil m — *dil mornara na brodu* »Na brodu... dili se na jednake dile. Jesu li na brodu tri mornara, dili se na četiri dila, svakon mornaru po jedan dija a brodu četvrti. Tako se plaća kad se krca gnoj, salbun (pržina) ili koja manja rad'ja, a za više dana putovan'ja, kad se id'je na vijaz (talij. viaggio, putovan'je) do Trešta, Rike, plaća se mornar na dan, obišno 1 krunu i rana« (v. također *štalija*) Po Ivaniš. F. 406.

diljat se impf — »graditi se« (o brodu) — »na žalu se diljala velika lađa. Još joj nisu bila zatvorena sva rebra bokova« Kumičić 48, *diljati* »costruire bastimenti, Schiffe bauen, riječ u Šibeničana« Babić 1875, 25.

dilje f pl — »navlaka na brodogradilištu« Car: Oj more 189; »učio se zanatu na diljama paron Roka« Katalinić 1911, 10, Hirc 125.

dim m — *dim od vitra, od bure* »pa da i dandanas, s pomoću Božjom, znao bi ko jedan po jedan prognat brod kroz dimove« Šimić 11; *dim od bure* Sn.

dingi m — »Dinghi je najmanja regatna jedinica internacionalne klase. Duga je 12 stopa tj. 3,55 metara i ima površinu jedra upravo 100 stopa kv., što iznosi 9,3 m²... on je tipa kat. Ima pomičnu kolombu (kobilicu) kojoj je kod nas uobičajen naziv 'centarbot'. Na regati je u njoj samo jedna osoba. Posebne oznake na jedru nema« Pom. 1948, 4, 180. Engl. dingey, dinghey, dinghy.

diptank m — »duboki tank na željeznom brodu« Sn; »dubinski tank« Suz. 383.

disfjorit pf — »odvezati jedro i pustiti ga na krov« Đaja: Mali 161. Tal. disfiorire.

dispensa f — »ono mjesto na brodu što je određeno za sačuvanje većeg dijela živeži... Na jedrenjačama... i ostala skladišta živeži povjerena su škrivanu, na parobrodima sekundu (drugom kapetanu), a na velikim parobrodima što prevažaju putnike, povjerena su obično osobitom komisaru« Đivan. 74; »spremište za hranu na brodu« Barb. 1972, 201; Sn. Tal. dispensa DM.

dispensir m — *despansijer* Ivelić 53; *dispensir* »kuhar kojemu je povjerena klijet na brodu« Carić II, 260; »... jer je dispensir na brodu osoba koja se ne smije zanemariti, a niti može. On je nekakav prelaz od božmana na krmilara, a i da nije toga, njegov položaj kao kuhara čini ga neophodno potrebita i na krmi gdje prima zapovijedi, i na provi, gdje čuje prigovore, kojim on nije vavijek kriv, i u fogunu, gdje gospodari. Kako kapetan usredotočuje u sebi svu moć na brodu, tako ju on usredotočuje na želuca. Oba imaju veliku odgovornost, s tom razlikom da kapetan odgovara samo brodovlasniku, a dispensir svima na brodu, i to svaki dan jutrom, podnevom i večerom. Težak položaj svakako ako se pomisli na raznovrsnu ćud ljudi; na one nezgode u fogunu, kojih ne možeš vavijek predvidjeti; i na one hire vjetra i mora koji se pak izrazuju skakanjem tava, grnaca, kotlića, kotlenčića, lonaca, grneta i onih drugih željeznih posuda po žeravniku da moraš gdjekad krojiti čudesa ako ćeš ispehatiti objed ili večeru koja bi hodila niz grlo«, »dispensir počne odma svoje stvari iskrcavati na brod. Pak ponese pod provu najprije škrinju, pak svoju košaru omotanu platnom, bojadisanim u zeleno sa pokrovom narešenim rojtami, pak inceradu i staklenku punanu lanena ulja koja će mu služiti da maže inceradu kad ustreba, pak svoj dušek, zamotan užetom i ovijen imbujom, pak nekoliko starih cipela i jedne nove, da ih nosi kad ide na kraj na dan svetačni, pak privezan ujedno sa cipelami i klobuk od incerade, a k tomu još po koju drugu stvarčicu o kojoj nije vrijedno da se govori. Nisam vidio jastuka, ali toga mornari i ne trebaju. On mjesto jastuka podvrgnu ispod glave ljeti koje staro zimsko odijelo, a zimi koje ljetno... Na glavi je nosio bijel, slamnat šešir, a na nošu čizme do koljena. O vratu mu je bila crna, svilena ogrlica, a košulja bez ovratnika« Carić: II, 115—116; »momčadi prednjači kuhar (despensier) koji ima brigu za sve zalihe na brodu, dakle jedna važna osoba« Turković 36; »mornar kojemu je povjereno na brodu spremište hrane; obično tu službu vrši na jedrenjacima kuhar« Car: Oj more 189; »Dispensira kažem vam valjana / po imenu Bulata Stipana, / i on sobom izveo je šina, / kafu kuha i oganj prižiga« Peļješac, JS 1937, 9, 366; »mornar kojemu je povjereno na brodu spremište hrane; obično tu službu obavlja na jedrenjacima kuhar, ponekad i prvi časnik« Barb. 1972, 201; »živežar« Suz. 383; »kuhara su na brodima na jedra zvali *dispensir*, sada ga na parobrodima zovu kogo« Kuć Peđ.; *dišpenzir* »dišpenzir iznosio jela kako bi ih i unio« Draženović: Meštrómo 221; »dišpenzir se motao oko foguna« Draženović D III. 105. (Položaj i dužnosti dispensira na jedrenjacima za vrijeme austrijske vladavine, prema Editto politico di navigazione od 25. IV 1774) Dispensir se nije smatrao časnikom, pa prema tome nije mogao sudjelovati ni u vijećanju i u glasovanju pri odlukama i

djelovanju koji su se ticali broda i tereta. On je, kao i ostali mornari, morao obavljati, osim svoga posla, i druge poslove. Čak ako bi kapetan ili noštrosmatrali da je koji drugi posao u određenom času važniji, hitniji od onoga što ga je dispensir trebao u svom radu obavljati, mogao mu je narediti da ostavi svoj i prihvati se drugoga posla. Ako bi se odupro ili odbio, mogli su ga kazniti kao i svakoga drugog mornara. U tome je dispensir bio kao i svaki drugi običan mornar. Njegova je dužnost bila da svaki dan dijeli posadi hranu u obrocima i u vrijeme što bi ih kapetan odredio. Ni zbog kojega razloga nije smio zadržati ikoji dio obroka. Ako bi u količini ili kakvoći prešao mjeru što bi je kapetan odredio, mogao je biti kažnjen i četvorostrukom svotom. Strogo mu je bilo zabranjeno da od mornara kupuje obrok ili dio obroka koji mornaru pripada jer — ističe zakonodavac — »Mi želimo i zapovijedamo da se sva vojska urednom, zdravom hranom svakidašnjom održi u snazi svojoj kako bi mogla odoljeti neprilikama i naporima plovidbe.« Ako bi opazio da se hrana oštetila ili da se počinje kvariti, a osobito ako dočuje da posadi nije po volji količina ili vrsnoća hrane, morao je to odmah javiti pisaru (škrivanu) ili kapetanu. Osobito je morao paziti da se hrana održi zdravom. Ako bi se pokvarila zbog njegove nepažnje, pa time ugrozilo zdravlje ili čak i život ljudi na brodu, kaznio bi se vrlo teško. Morao se također brinuti da oboljeli član posade, bez obzira na to tko je, dobije zdrave i krepke, odgovarajuće hrane. Posebno se morao brinuti za *maloga* koji mu je bio povjeren. Naređuje mu se da ga ima ljubazno poučavati u mornarskoj službi i nastojati da se drži čisto »i neka u strahu božjem živu, milosrdno ih odvrćajući od svakoga poroka i mane, a opomenama i izgledom pobuđujući ih na kršćanske vrline i na čudorednost.« DOP (EPN), 68—70, passim. Tal. dispensiere DM.

dištak m — »razmak, udaljenost« u izrazu *nabit dištake, nabija san mi dobre dištake i ostavlja san ga daleko iza sebe*, u regatnom jedrenju, St. Tal. distacco.

dištakamenat m — »vojni raspored mornara austro-ugarske ratne mornarice« Kovačić St. Tal. distaccamento.

dištakat se pf — u znač. »odvojiti se od gata, pristaništa« (odnosi se na parobrod) »Al kada se vapor dištakao / i narod nam blagoslov dao« St Smoje B.; »uz to se vapor kao libeć dištaka o' mula i poče se odalečivat« Kovačić 183. Tal. distaccarsi DM.

dite n — u znač. »mali od broda« — »četiri mornara od broda i dite« Mak Bujas 326; »u sve četverica, a dite biše četvarto, vozeći se u svojoj lađi« Kačić: Korabljica, Ven. 1782, 491—492; v. *mali*.

dizat se impf — u znač. »krenuti, zaploviti« — »Lloydov parobrod Achille koji se je istoga dana dizao put Trsta« Carić I, 256.

dizgambetat pf — »znači rastaviti not (uzao) jedan od drugoga; uzao dolazi na svakih 15 pasa kadene« BK Pask. Tal. disgambettare.

dižarm m — *dezarm* »rasprema« BK Muo Dean.; *dizarm* »brod u raspremi kaže se brod u dizarmu« Kuć. Ped.; »brod u raspremi« Majc.-Sim.; *dižarm* St, Sn, Tg, Mn; *dižarmo* St; *dižorm* Kom Mard. Pa.; u fig. pejor. znač. »išla cura u dižarm« (Brač, S. Ostojić) znači raspustila se, odala se nemoralnom životu. Tal. disarmo DM.

dižarmat i dezarmat pf — »raspremiti (brod)« BK Musić; *dižarmat brod* »raspremiti brod« Majc.-Sim.; *dižarmat* St, Sn, Tg, Mn; *dižarman* »dižarmani trabakuli« St Mihaljević 15.

džmurat pf — »*dežmura!* zapovijed: pustite mure! ova se riječ rabi kod tiramole« Carić I, 260; *dižmurat* »osloboditi jedro mure« Sn. Ven. desmurar.

dižorm v. **dižarm**

dmenje n — u znač. »puhanje« — »dmenje od vitra siverskoga« Kav. 242. Ima ARj.

dno n — 1) u znač. *dno mora*: »Kandalora zima fora koja muti do dna mora« St, Sn, Tg, Mn, općenito u Dalmaciji; »Šta ću i di ću? Kad bi se dalo i dno prokopat, sve bi učinio samo da vam bude bolje« Cettineo 1928, 278; »brod je čapa dno« (= taknuo je dno) Sn; »brud je nosal dno« Kom Dean.; »*trupili smo* (ili: *udrili smo*) u dno« Sa Dean.; »brod je iša na dno« Sn.; u znač. 2) *dno od plavi* Vrančić 1595; *dno broda* »prošupljalo mi se dno od barke« Senj Moguš; Skok Term. 142 (sl. 51); »dno broda rastovina; dno ili santina« Vrg Jur. Ima ARj.

dobar adj. — u izrazu *vanka, u kulaf, u konalu, jema dobrega mora* (= ima jakoga vjetra i velikih valova) Sn.

dobordžat pf — »nisu dobordžali ni do vale od Martinšćice« Turina Bracera 17.

dog m — »dog (docks) je engleska riječ i engleski izum; dog znači uopće mjesto kamo se brod može sahraniti; dogova ima dvoje vrsti: naime mokri dog ili jednostavno dog, i suhi dog« Carić I, 179—180; *dog galeđante* »plovni dok« Majc.-Sim.; St, Sn, Tg, Mn. Engl. dock.

dogana v. **dugana**

doidrit pf — »dojedriti« St, Sn, Mn, Tg, Kr; *doidriti* Vrg. Jur.; *dojadrit* »Pokle jesu, majko, / Bneci sagrađene, / ni takova driva / nutar dojadriilo« Štefanić 153; *dojidrit* »Drogo drogem knjigu napisala: / 'Ter ti bora, vele drogo moje, / oli ti je valovito muore, / pok ti drivo dojidrit ne može« Delorko 1976, 104.

dojadrit v. **doidrit**

dokaznica f — *dokaznica morske nezgode* (tal. prova di fortuna) DOP (EPN) 58.

doli adv. — »pomorcu je uvijek Rijeka doli, a Dubrovnik gori jer se na istoku sunce diže a na zapadu zapada« Kuć Ped.

dolinjak m — »lagan jugozapadni vjetar« Šep Kursar, ČR 1972, 2, 141.

dolnjak m — 1) vjetar »smorac ili dolnjak« Paš Cvit.; 2) *dolnjak, dolnjaci* (pl) stanovnici sjevernog Jadrana Sn.

dolnji adj. — *dolnjo vrime* je tip vremena koji dolazi odozdo, tj. sa zapada ili sjeverozapada Sn; *donji, -a* »1. donji, 2. jugozapadni« Žir Finka-Šojat.

dom m — »sabirač« Majc.-Sim.

dopjet m — »dvohled, dalekozor« St, Sn, Mn, Tg, Hv, Kom Mard, Pa. Tal. doppietto.

doplavati pf — »kada na sva jidra gospodin doplava« Barak. 35.

doremućat pf — »dovući, dotegлити... Sad su doremućali onu barkacu« BK Lip.

drāga f — (morska) Ku Rab 26; »uvala« Senj Moguš; *draga, -i* Kl Dean., *draga, -e* Pu Dean; ARj.

drāga f — »gliboder« Ivelić 182. Tal. draga DM.

dragamina f — »minolovac« BK Musić. Tal. dragamine DM.

dragon m — »To je jedrilica porijeklom iz Norveške od konstruktora Ankera, što se norveški kaže Draggen. U Njemačkoj se udomaćio izraz Drache, a u Engleskoj dragon koji u oba jezika znači 'zmaj'. U skandinavskim zemljama je vrlo popularan, tako da ih ima preko 400. U Engleskoj, Holandiji i Njemačkoj ima ih oko 150. Duljina joj je oko 8,9 met., širina 2, gaz 1,2 met. Površina jedara 20 m², deplasman 2 tone« Pom. 1948, 4, 181—182.

draja f — »od vrha baštuna pa do gruje, ili ako nje nema, onda do same palube, pruža se jedan kavo-de-fero koji se u Kućištu zove *draja*« Kuć Ped.; *draja* f »draja ot floka« Loš Žuk. Tal. draglia DM.

drajdog m — »suhi dock« Majc. — Sim.. Engl. dry-dock.

drakman / drakmar v. **trakmar**

dreca f — »podizač jedra« BK Musić.

dric m — »rijedak reful koji udari iz ponešto drukčijega pravca nego što je onaj iz kojega u tom času inače puše vjetar« St. Tal. drizza DM.

dricavat impf — »bura refuližaje i dricaje« tj. puše na mahove i mijenja pravac St; »Kapetan sokoli nas: — Ne bojte se, djeco, još malo ovako, pak će nam dricat i more i vjetar«, »*Dricat* tal. drizzare — upraviti; to jest neće nam biti poprijeko kako dosad, nego doći će nam bolje u krmu« Dbk Vod. 51.

drijevo v. **drivo**

drivo i drvo n — znač. 1) materijal, građa za gradnju drvenih brodova: »gradeći drvene brodove, kao što su uopće trgovačke jedrenjače, najprije je paziti na to da drvo što se za građu upotrebljava ne bude sirovo, već posječeno između studenoga i ožujka i da bude duže vremena u moru kišalo, zatim na suho izvađeno i dobro na zraku osušeno« Đivan. 15; »Brodi se građu od ove japije: rastovine, murve, orijovine, javora, borovine, bukve. Najbolja je gora usičena između Gospojina (između Vele Gospe — 15. kolovoza — i Male Gospe — 8. rujna —). Po Ivaniš. F. 290; »jedno se pazilo da se drvo za brod posiječe 'između Gospi' (Gospe od Karmela i Vele Gospe) ili u siječnju jer u to vrijeme drvo nema soka i najkvalitetnije je« Milićević FOB 413; *drivo učinjeno* »drvo koje se je duže moćilo u moru i zatim dovoljno osušilo« Šep Kursar; »ako sam skupljaš drvo za brod i mećeš ga moćiti, onda ga svaku po godine diži iz mora i očisti o' grco pa ga epe baci u more neka se moći najmanje godinu dan; drvo za brod tišći u hladu di je propuh i neka stoji uzgoru oli na nož, a između komada i komada neka bude dva prsta arije, tako će se dobro osušiti, nemoj ga nikako stavljati di je dumidno i di nima propuha; svaki misec ga namaži petroljo' da ne puca« Šep Kursar; »drvo na brodu šta ide u more jest rastovo, a šta je na suncu, borovo« Po Ivaniš. F. 291; »za dno se upotrebljavaju: murva, brist, jasen, česvina; drugi mi je, mladi brodograditelj rekao da se i za strane i za dno rabe: dub, ariž, smrika, somina, dalmatinski bor« Kuć Ped.; »Prije nego se pređe na izradu barke treba nabaviti određeno drvo koje za pojedine dijelove barke najbolje odgovara, a to je česvina za kolumbu (kobilicu) i aštre (prednja i stražnja statva); korbe (rebra) iz murve, bora ili brista; kontraaštre i pašme iz murve ili hrastovine; krivoleč (komadi za rebra) iz murve, bora ili brista; madiri (oplata) iz korčulanske borovine, a to zato jer korčulanska borovina ima speci-

jalne godove koji omogućuju lako paljenje (krivljenje na vatri); banci iz jasena, a vesla iz bukovine ili jasena« Kor Slad.; u gradnji barka upotrebljavalo se ovo drvo: korbe od istarskoga drva, madiri izvan mora od prvorazredne bukovine, oni ispod mora od najbolje štajerske ili ugarske hrastovine, od istoga drva žbaji kuverte i štive, ostali od ariša; kuverta prvorazredne smrikovine, a filaret od borovine; fini tesarski radovi i ograde od jelovine (opis u narudžbi barka »Mosorska Vila« koju je na tal. jeziku 1. lipnja 1868. iz Splita uputio brodogradilištu Stabilimento tecnico triestino u Trstu Ante Zlodre, zastupnik poslova firme braće Ilić iz Sutivana i ostalih karatista; izvornik u obiteljskom arhivu braće Ilić u Sutivanu); »Hrastovo drvo radi svoje gustoće, s koje mu more ne udi, sastavlja glavne i temeljne česti broda; nalazimo ga po tom na kolumbi, te na poprečnim usporednicama i pobočnim rebrima jačih brodova, onda na madijerima, s kojima je brod podšiven obično do razi mora. Borovina nam služi za madijere vrhu mora, za priječnice palube, a kod jačih brodova i za palubu samu. Bukovina je rjeđa ukoliko je lako da ispuca; može se ipak upotrebiti za madijere po vjetru, naime van mora. Murva se u novije doba rado upotrebljava za pobočna rebra i priječnice jer se dokazalo da se u njoj čavli dobro uzdržavaju proti rđi. Kadikad murvu zamijeni maslina, osobito divljača. Jelovina je slatko, meko drvo, nema joj zato mjesta pod razom mora, osim ako se radi o maljušnoj batelini ili sandolu, dok je nalazimo na palubama, osobito ako je gusta, što se lako spozna po gustoći crvenkastih pruga te se na oblanjenoj jelovoj daski ukazuju. Jambori su na brodovima od guste jelovine ili od ariša; lančine isto tako. Vesla su od bukovine.« Lorini 62—63; *borovina* »borovo drvo — od njega se gradi onaj dio broda što ostaje iznad mora« Vrg Jur.; *čempres* »... branje čempresa i njihovo prepariranje je predstavljalo posebnu proceduru koja bi započinjala time što bi se jedan od radnika penjao na vrh čempresa i vezivao tri konopa, čiji su se krajevi vezivali na zemlju za zabijene kolce postavljene na tri različite strane. To je bila osiguravajuća preventivna mjera da se čempres ne bi srušio na radnike i na sve one koji su se nalazili uokolo. Silazeći sa vrha stabla radnik bi sjekao grane usput, a potom bi počeli kopati jamu oko čempresa da bi se došlo do dna korijena i posljednjeg čvora debla koje se kao najčvršći dio usadivalo u dno broda. Kad bi opkop bio dovoljno širok i dubok, radnici bi prerezali žile i odvezali jedan od tri konopa, a deblo bi palo na suprotnu stranu. Odmah se pristupalo obradi time što bi se čistila kora i ostaci grana, a zatim bi ih nosili do obale i vezane po nekoliko zajedno uranjali u more gdje bi 'kišali' do proljeća pa čak i dulje. Drvo bi u moru očvrstnulo, a osim toga to je bilo potrebno i zbog uništavanja parazita. Izvađena iz mora, čempresova debla su se mazala par puta sa rasolom od sardela. Rasol se nazivao 'riblje ulje' zbog masnoće koju su ispuštale sardele. Radovi su se izvodili na suncu, tako je drvo dobivalo finu glazuru. Ovo 'riblje ulje' je bilo sredstvo za dezinfekciju kojim se jarbol dobro osiguravao od eventualne crvotočine, jer je bilo lakše promijeniti jarbol i zamijeniti ga novim nego popraviti stari rascrvotočeni. Ovako preparirana debla bila su spremna da postanu jarboli, a to je dalje bio posao brodograditelja.« P. Sager: *Čempresi debla za jarbole*, Naše more, Dubrovnik, 1972, 5—6, 204; *česmina* »od tvoje ga driva / grodidu se brodi / šolda in je prova /

velo in je briva / po se njima diči / svako naša riva« S. Pulišelić: Česmina; *črnika* »vrsta drveta za gradnju lađa« Sa Dean.; *murva* »Murve je vajalo prodat radi duga / jer darvo od murve za brode je vridno / nevoja je murve pomela ko kuga / i sve smo tad brode pogledali jidno« J. Franičević Pločar: Lipe naše murve; 2) *drivo* u značenju *broda*: *drijevo* »dubrovački pisci i drugi spomenici od 13. stoljeća i dalje, pa leksikografi Mikalja, Bjelostijeneć i Stulić upotrebljavaju u značenju velike lađe. Naš je naziv u toliko interesantan što se u svemu poklapa sa lat. *lignum* i ital. *legno*. Lat. *lignum* znači u dubrovačkome statutu lađu svake vrste. Isto je tako i ital. *legno* bio generalni naziv za lađu. Veoma je vjerovatno da su Dubrovčani preveli na naš jezik lat. ili ital. naziv« Skok Term. 148; *darvo* »Već nam vali pokrivaču / joh pridrage kraje naše, / kraji se već ne vijahu, / usrid mora darvo staše. / Čarno nebo tuj se vidi, / žere more darvo naše, / toti mornar svaki blidi / i zlo od nas sfak čekaše« Gazar., Čak. rič 1974, 1, 63; »Nad nami se gore vide, / / koje lome vesla s driva«, Gazar., Čak. rič 1974, 1, 63; »Najdoh veslo pliva-jući, / obarnuh se okolo tot, / na darvo se obzirući, / gdje je Ruže moje život. / Ne bi darva tot viditi, / mnjah da se je potopilo« Gazar., Čak. rič 1974, 1, 63—64; »naše darvo barzo hodi, / pod vodu se sfe zabije. / Tot udrismo na otok jedan, / ki varh k nebu gor, / razbi darvo, joh žalostan, / / more mene s darva dviže« Gazar. Čak. rič 1974, 1, 63; *drivo* »Tad peto jutro stah, pogledah van driva« Barak. 220; »Nami pravi Madij Mika, / da bi u vrime grada Troje / Solin, driva da i tolika / suproč njemu tisno je« Kav. str. 114; »Rimskim drivom doplivo je, / koji brodem priko mora / Rim uzbavi od pomora« Kav. str. 190; »Od varanja, rati i gniva / ne biaše uspomene, / ne brodihi smiona driva / valovite morske piene« Kav. 251; U ARj brojne potvrde; »otkada je more pod Primorje, / ni lipšega dojedrilo driva, / što galija bana jenerala«, »jidrilo drivo niz more, / u njemu Pere vojvoda«, »oli ti je valovito more, / pak ti drivo dojidrit ne može«, »Izjidrilo jedno molo drivo / / ispod Senja groda bijeluoga«, »barzo bila jidra otvorio / od svojega driva malahnoga«, »Od kad li je sagrađena riva / lipšeg nije dojedrilo driva« Hv Delorko 1976 (passim str. 49, 79, 104, 189, 190, 427); »1665. miseca travnja na 17. bura odnese drivo Kucetića iz Makarske, i u drivu 6 ljudi, fala Bogu skampaše u maloj lađi a drivo bura privali još na srid konala, bijaše puno žita« Mak Mil. 98; »Govori se i danas ne samo u Dubrovniku i Crnoj Gori već i na kvarnerskim otocima i u Istri... 'Velika su njihova driva... ni to drivo za naše more; naša stara driva bi svrnula u Čikat (tal. Cigale) da vidu svoje kad su 'šla iz Levanta u Mletke; jadlo je to tvoje drivo!« Loš M. Sardić, Naše more, Dbk, 1920, V, 109.

dr k m a r v. t r a k m a r

drug m — u izrazu *puć za druga* »pridružiti se posadi broda« Kom Mard. Pa.

drugi m — 1) »drugi oficir na brodu« Osmak 19; 2) *drugi makinje* »drugi oficir stroja« St, Sn, Mn, Tg; 3) *drugi ozdala* »brojeći od razme madiri imaju ova imena: ... pa se broji od kobilice ... 4. *drugi ozdala*« Kuć Ped.

drvenjak m — »zovu brod od drva« Zore Rad 108, 227.

drvo v. drivo

držalića f — »središnji dio argole« Vrb Bol.

držat se impf — »držali smo se na vesla kako bi samo barka ćutila timun, neka nas more ne zahvaća sa strane« Carić II, 77.

dubčevina f — »hrastovina« Kl, Pu Dean., *hrastovina* Kor Lo Dean.

dućat v. dućat

duća f — »uvoj užeta« Carić II 340; Barb. 1972, 202; »konop se na brodu smota u kolo i svaki kolobar, kolut tako smotanog... zovu naši pomorci duća; za neke je duća celo kolo konopa, dakle svi koluti zajedno«. M. Sardelić, *Naše more*, Dbk, 1920, VII, 162.

dućat pf i impf — *dućat* ili *dućat kadene* »nanizati lance« Majc.-Sim; »... dućati uže sakupiti ili sakupljati na uvoje uže u ruke ili na kuvertu« Carić II, 340; *duća cime!* »zapovijed: sakupi konoplje.« Carić I, 260; *dućat* konope »kupiti konope« Crnić; *dućati uže* »sakupiti ili sakupljati na uvoje uže u ruke ili na palubu« Barb. 1972, 202; »nakon manevra ostanu mnogi konopi po palubi; stoga kapetan izdade zapovijed: 'Duća cime!'« Kuć. Ped.; *dućat* (čuje se i *tućat*) slagati konop (lancanu) u obliku pisanog slova 'e' (da se suši)« BakŠkr TŠ; *dućat ala peškadora* »skupiti konope kao ribari« Đaja: Mali 161; »*dućati*, a čuo sam reći i *zdućati*. Svaka duća valja da je lepo zdućana. Zdućaj mi tu cim! Kad ćeš se naučit dućati?... na desnu, na levu ruku (tj. smer)... Zdućava se kako konop zove (zapoveda), na desnu, na levu, prema tome kako je preden« M. Sardelić, *Naše more*, Dbk, 1920, 7, 162; »dućat konop bilo koje vorsti; a onda *izdućat* i *pridućat konop*, hoće reć skupit ga, smotat ga kako koloč — i to vajo učinit od live na desnu, kako sunce gre, jer se inakije izveruno« HvD. Tal. duglia, dugliare, mettere in ducia DM, ven. duchia Bo., tršč. ducia, duciar Ping., ducia, duglia Ros.

dugana f — »carinarnica« Sa Dean.; *dogana* St, Sn; *duvona* Kom Dean.

duga p j u m b a d u r a v. p j u m b a d u r a, d u g a

duneđ m — »škart bukovih dasaka koje se među pod generalni teret« Sn. Engl. dunnage.

duplin m — »Natiče mi se oko na krmilo, a krmilo samo. Onako privezano komadom duplina (kratko uže) drmalo je, mišljah hoće s hipa na hip popucati« Carić I, 46; »kratko i tanko uže« Carić I, 260; »mnogi zamijene kaiš komadom duplina« Đivan. 34.

dušit se impf — »kad veliki vjetar puše u krmu, duši se brod« Kolomb. 1889, 8.

duškati impf — »naš glagol duškati u istom značenju kao i imenicu duškin koja je oblikovana prema romanskoj reći fundin; upotrebljavaju se naizmenično«, »fundin, -ina m potapanje u moru, kada u igri deca potapaju jedno drugo« od it. affondare« BK Musić 240.

dušpir m — »otvor« Carić I, 260; »more kao da je uzavrelo u kotlu, uskopalo se, počelo se sve to više nadimati, razbijati se, prevaljivati preko boka od prove i nalijevati palubu. Mašinisti naredi neka bi se pozatvorili dušpiri od stroja da se ne bi zalio morem« Carić I, 40; »Pak se oblaci počeli izdušivati kišom. Lijeva kan da su se otvorili svi dušpiri nebeski« Carić II, 77; za veliku se kišu kaže *otvorili su se svi dušpiri* Sn.

duvona v. dugana

dvignut pf — »dignuti« *dvignut jidro, dvignut sidro* Kl, Pu Dean.

dvinut pf — »dignuti« u znač. uzrokovati »a co / ako kulaf dvine / ako lonp ošine / a co?« Božanić 112.

dvizok m — »druga noć iza mijene« Kom Dean. ARj ima *dvizak*.

dvojedrica f — »ima trabakula ili dvojedrica« Po Ivaniš. F. 209; »Osim bracara poznata je na Jadranskom moru i *dvojedrica*, a takijeh je lađa u Ratu (tj. na poluotoku Pelješcu)« »I po koritu se razlikuju lađe, osobito trabakul, bracara i dvojedrica, te ova posljednja tri broda služe za omanju trgovinu, pa se š njime ne jedri u daleke krajeve, no samo do Trsta, Rijeke, do Jakina, Bara itd., biva po Jadranskome moru do arhipelaga, a rijetko u Sredozemno more« V. Vuletić—Vukasović Smotra dalmatinska 1900, 60. (Nije sigurno je li termin *dvojedrica* zaista i postojao u govornom jeziku pomoraca ili su ga spomenuta dvojica autora skovala; osobito je to sumnjivo u Ivaniševića koji piše ikavski pa bi bilo logično da je taj termin u ikavskoj formi: dvo(j)idrica, op. R. V.)

dvojke f pl — mali oblik u obalnom reljefu, v. blizanci, Rubić 23.

dardin i **đardinet** m — *đardin* »To je kao neka ukrasna ograda na krmu. Đardin na brodu zovu također piramorta ili mrtva banda« Skok Term. 135 144 (sl. 52); »ograda na krmu koja služi i ka pašman« Sn; »Na kermi su li tako četire mankuli, a mej njimi je jardinet. Ovo je nekoliko bracić, ke se dvižu priko kavobandi. Po njih je prebjena ražma, a na krajih imaju jedno dervo koti slovo štampano, ma se i zovu eše« Vrb Žic 1902, 347; *đardinet* »drvo što je za ogradu od kasara zove se *đardinet*« Po Ivaniš. F. 291, isto St, Sn, Tg, Mn; »rešetkasta drvena ograda koja je štitila posadu od vjetra i naleta većih valova« Meštrovic: Pelig; *zardinet* Carić II, 344. Tal. giardini Cor Nave 1, b.

denovez m — *flok denovez* (*denovež*) Sn; *denovez*, *-eza* m »vrsta jedra, veliki flok koji prelazi prvi jarbol« BK Musić; *denovež* »vrlo je veliko jedro: najčešće se kroji u obliku istostraničnog trokuta sa zaobljenim donjim rubom; dužina svake stranice odgovara razmaku između tjemena pramčanog jarbola i pramčane statve; džinovska prečka kroji se od vrlo lagane tkanine i s nešto većim trbuhom« Mart.-Mat. 46; *denovež* ili *denoveža* Sim. A. 110. Tal. genovese.

diga f — »lukobran« Žir Finka-Šojat; *diga* St; *diga* f BK Musić; *diga* St Pučki list 1891, 22, 175; *điga* Sn. Tal. diga DM, Ros.; giga Ninni.

đog m — *đog jedara* »pod ovim izrazom razumije se osim jedara što su po penulima i po katarkama vezata, imati druga sva nova novcata u depozitu, za moći zamijeniti kada se koje izbuca« Ivelić 183.

đogulin v. *zogulin*

đunti m pl — *đunti od gume* »gumene brtve« Majc.-Sim.

E

ekipaj m — »posada broda« Sn, St, Mn, Tg; »posada broda, momčad« BakŠkr TŠ; *ekipađ* »posada na brodu« BK Musić; *kipađ* Lepetane Tomano-
vić, Južn. filolog XIV, Musić op. cit.; *kipoj* HvD; *ekipaž* i *ekipaža* Rečnik SANU. Tal. equipaggio.

ela ekskl. — »mornarski uzvik« Hv Petravić.

elERICA f i el-pet — »jedriličica L-5«, »L 5 je naša prva jedrilica koja je konstruirana isključivo u sportske svrhe. Ona služi za manje ture i za utrke. Prvi projekt izradio je naš veteran u jedrilačkom sportu kap. Anton Martinolić. Za uzor je uzeo pašare lošinjskog tipa. ... L 5 je slup-takelaže, i to sa markoni-jedrom. Duljina mu je preko svega Lmax 5,75 m, u vodenoj liniji Lkyl 5,00 m, gaz B 1,80 m, širina Tmax 1,80 m, težina kolombe max. 300 kg, površina jedara sa prečkom 23 m². Ta jedrilica je od 1933. usvojena kao naš nacionalni tip za međuklupska takmičenja. Međutim, L 5 nije specifičan regatni brod. Stoga je u zadnje vrijeme izumro na regatama i ustupio mjesto drugim jedrilicama internacionalne klase. Najviše L 5 tipova ima u Splitu, registriranih u društvu 'Labud', budući da je to društvo prvo usvojilo taj tip. L 5 je prva naša jedrilica kojom smo počeli vršiti ozbiljnija takmičenja u svojoj posebnoj klasi. Na žalost, izuzev dimenzija, forma nije bila standardizirana, pa se nikad nije uspjelo imati potpuno identične jedinice da bi se s pomoću njih mogla odlučiti kvaliteta kormilara« Pom. 1948, 4, 178—179; »Jedrilica L-5 nastala je sjedinjavanjem dobrih svojstava modela L-4, L-5 (prve verzije) i L-6, čiji su konstruktori bili članovi splitskog 'Labuda' Žarko Dešković i Ante Martinolić. No, ipak se čini da je A. Martinolić autor definitivne varijante, pa se uz L-5 uglavnom spominje njegovo ime. Originalna verzija ima ove dimenzije: dužina preko svega 6,17, dužina na vodenoj liniji 5 m (otud i naziv jedrilice), širina 1,92, gaz 1,10, istisnina 972 kg, površina jedara 37,25 m² (glavno jedro 17, prečka 6, olujna prečka 2,25 i spinaker 12 m²) te ukupna visina jarbola 10,40 m. Njena popularnost među jedriličarima rasla je od nastanka pa do sredine šezdesetih godina, a najveća je bila između 1958. i 1965. godine. Nakon toga, unatoč svojim dobrim osobinama, izvanrednim maritimnim i sportskim odlikama i pogodnosti za savlađivanje jedriličarske vještine, ta klasa stagnira. Zanimanje za L-5 prvenstveno opada zbog toga što se domaći jedriličari više bave međunarodnim klasama jer im one omogućuju izlazak na internacionalne regate« Mart.-Mat. 17.

elica v. jelica

esa v. eša

eš m i eša f — »kosi ili uvijeni početak i kraj ukrasne ograde (*đardinet*) na krmu i polukružni usjek, udubljenje na gornjoj razmi na pramcu, uz prednju statvu, gdje treba da se nasloni i bude pričvršćen kosnik (*baštun*)«; **eša** »Na kermi su li tako četire mankuli, a mej njimi je jardinet. Ovo je nekoliko bracić ke se dvižu priko kavobandi. Po njih je prebjena ražma, a na krajih imaju jedno dervo koti slovo štampano, ma se i zovu *eše*«, Vrb Žic 1902, 347; *eš od đardineta* Skok Term. 144 (sl. 52, III, 4); *esa* Skok Term. (sl. 52, III, 10). Tal. esse.

F

fabijonj m — »trebovnik« Majc.-Sim. Ven. fabisogno DM.

fadigat impf — »manevrirati«: »zač se ovako legje fadiga, manovra ze parankon« Vrb Žic 1902, 348. Tal. fatigare.

fagot m — »zavežljaj« »U početku su snažni mornari sve svoje blago slagali u široki domaći rubac plave boje ili na četvorine — na kvadre — ili na šahovsku ploču, da ih prepoznaju iz daleka. Vezivali dva i dva okrajka

ukriž. Nosili na ramenu kao fagot-zavežljaj. Pun taj fagot — rublja!« Suz. 2, 174. Tal. fagotto.

fajuo v. pajol

faka f — »izljevnica« Sa Dean (uz *brunal*).

fala f — »prodor vode« Majc.-Sim. Tal. fala DM.

falerep m — brodske ljestve »škapula se on i priko falerepa uspeja se na brod« St, Štandarac 1937, 4, 4. Njem. fallreep. V. *buškajina*.

falka f i **falkana** f — »za ovu svrhu naročito udešavaju svoje ribarske brodove *falkane* postavljanjem do pola metra linice (falke, mrtve bande) kako bi što uspješnije svladale visoko more« Br. 1952, 3, 137; v. *falcha*, II dio ovo-ga rječn., također s. v. *barchaça*. Tal. falca DM (ven. grec. Cortel. Influsso).

falki pl m — »npr. od gajete, okane« Majc.-Sim.; *folki* »skidljiva, lagana linica na gajeti (visina 50—60 cm); *ofalkono gajeta* Kom Mard. Pa.; »Jelna ol tih bracerih zvola se *Plevna*; bila je kako veliko gajeta, imala je folke i batajule« Kom Mard. Pa. Ven. grec. falca, falchi, Cortel. Influsso i DM.

falkuša f — *komiška falkuša* »Falkuše su bile duge, vitke i lagane, a nema ni danas broda koji bi se lakše veslao i brže jedrio. Po povoljnom vjetru falkuše su za manje od pet sati dolazile iz Komiže do Palagruže«, »Početak ljetne ribolovne sezone u prošlosti dočekivalo je na Palagruži oko 70 falkuša« F. G. Morsko ribarstvo 1959, 4, 101; »falkuša je jemala mrtvu moradu, falke, na pusticu; Natota današnji leut bila je falkuša napravljena 1939. u Korčulu, duga je 7,20 a široka 2,36; sve naokolo je jemala falke visoke pol metra, pa lhi je Nato posli skini« Sn; »nitko na Jadranu nije imao takav brod osim Komižani. Kad se digne gornji, skidivi dio oplate (falke), falkuša poprima svoj pravi izgled, duge i niske lađe s upadno produženim statvama na krmi i na pramcu. I sa falkama su se lako prepoznavale, ali bez njih i s najveće daljine. Na početku ljetnog ribolova sjatile bi se falkuše u komiškoj uvali, natovarene vojjama, barilima i solju, da krenu zajedno preko mora. Onaj najbrži stjecao je pravo da bira mjesto ribolova i položaja gdje će podići svoju privremenu nastambu« Nedj. Dalmacija, Split, 4. III 1979.

fanag m — »reče se *fanag*, morska trava« Kuć Ped.; Tg; »morski mulj« Gr Elez.; *fang* »morska trava« Senj Moguš; »morski mulj«, »glib« St, Sn. Tal. fango.

fangac m — »morski mulj« Šep Kursar; »u Vičju luku je dobar fangac za reumu« Ložišća (Brač). Ven. fangazzo Bo.

fangadur m — »gliboder, jaružalo« Gr Elez.

fangat impf. — 1) »mutiti, dizati mulj s dna. Za ribu koja pase travu po dnu mora i pri tom diže mulj, kaže se da *fangat*« Gr Elez.; 2) *fangati* ili *fangavati muja* »vaditi mulj iz lučice (čuje se i *ofangati*, npr. 'ka' ga ofangamo, moći će stati višje brodi«, »u staro vrime ljudi su sami fangali muja i to badiljima o' salbuna« Šep Kursar.

fangovit adj. — »obrastao morskom travom« Senj Moguš.

faro m — »ograda gvozdena sa stupovima, oko kojih su u nekim starim lukama vezivali brodove« Ivelić 183. Faro ven. Bo. DM.

faša f — »ispod razme se pruža od karoca do konca palmete, do katine, drugi jedan kordun: *faša*; ona služi da mreže ne deru brod kad se istežu,

i da brod ne dere mreže ostrim kutem između cente i razme, što faša svojom oblinom ublažava; lako se mijenja; neki je ne zovu faša nego mali kordun u odnosu na kordun koji oni zovu veliki kordun« Kuć Ped.; Sn, Mn. Tal. fascia DM.

fašeta f — 1) »fašeta može biti pribijena na kolumbu da se ne dere prva kolumba« Trst Sklj.; 2) *fašete* »uski komadi platna za pojačavanje jedra, koji idu duž svih strana rande« Kol Svil.; 3) *fašeta* »vrpca na jedru za koju su prišiveni matafjuni« Dob.; *fašeta trzarula* Ca Dean. Ven. fasseta Bo.

fašina f — »fašina od krme« La Kr. Dean. Tal. fascina DM.

fašjam m — »oplata« Majc. — Sim.; »banjašuga, centuni i kordun... sve je skupa *fašjuam*« Loš Žuk. Tal. fasciame DM.

faškadura f — »navoz za porinuće i izvlačenje brodova« (sin. *škalada*) Vodice, Tribunj, Selca na Braču.

fate (tal.) — *fate bonora* »mornarska rečenica. Znači: učinjeno sretno!« Carić I, 260; »riječ mornarska kojom se odgovara na zapovijed učinjenu i znači posluš i pospješnost« Dbk Vod. 1; *fate* i *fate*, *šijor* »ovom se rečenicom služe vavijek mornari kad dobiju koju zapovijed; znači: hoću, gospodine, već je učinjeno!« Carić I, 260.

fedá f — »Kad bi koji brod ušao u luku, točno bi u svom uredu dočekao kapetana da mu vidira pašuš i dade fedu«; »pismo da može slobodno krcati u luci« Tkalcević: Paskva.

felar v. *feral*

feluka v. *filjuga*

felukon m »veća feluka« BK 1731. GPMK 1955, 79; SJ XVIII st. Herkov 142.

femena f — »samica« Majc.-Sim.; »samica« Sim. A.; Tg, Mn, Sn i *femene od timuna*; *femena od ašte od krme* Tg; *femena* »dio timuna« Ca Dean., također Kor i Lo; *femina* »timun (kormilo) stoji na krmi, nasaden na dva gozda, donji je *maškul*, a gornji *femina*« Po Ivaniš. F. 291; »okov kormila« Kom Mard. Pa. 279; *femina* »okov za timun« Kl, Dean., *femina* Pu Dean.; »na krmi je femina, a na timunu mašćo« Senj Moguš. Ven. femena DM.

femina v. *femena*

fera v. *firsa*

feral m — *felar* 1) »svjetionik na lukobranu«, 2) »brodska ručna svjetiljka na petrolj« Šep Kursar; *felar* m i *feral* m »svjetiljka na brodu svičarici: *pot felarun*« Žir Finka-Šojat; *feral* m »svjetionik u luci« Senj Moguš; *feral* »Iz daljine zavodljivo svijetli crveni lučki feral kroz mečavu, svečano naviještajući blizinu dobro znana, pouzdana života pod okrugom svojih čarobnih zraka« Draženović: Na Badnjak 368; *feral od lanterne* Sn, Sn, Tg, Mn; *ferol* m Kom Dean., *feral od porta* »lučki fenjer« Sa Dean.; *fero* m »fenjer, svjetionik na moru« BK Musić. Ven. feral DM.

feralić m — *feralić na uje* Sn, St, Tg, Mn; *feralić na ulje* Sa Dean.; »ručni fenjer«.

ferimenat m — »to su femene i maškule zajedno« Sn.

fermat pf i **fermavat** impf — *ferma!* »stoj« Majc.-Sim.; »U Kaštel-Novi vapor je fermao« Smoje B.; *fermati*, *fermaje* pf i *fermavati*, *fermaje'* »zaustavljati, npr. ako brod s malo većom brivom dolazi 'za kraj', onda onaj 'ki je

na škavu' i koji će prvi skočiti na kraj i vezati brod obično rekne 'nima ki su na veslima oli nomu ki je na sidru': 'Fermaji (tj. zaustavljaj)! Obično se u takvoj prilici brod *fermaje na sidro* jer se neposredno prije pristajanja surga (tj. baci sidro); upotrebljava se i svršeni oblik *fermati* u značenju zaustaviti i prestati, npr. 'Došli smo ka' je fermala kiša. Čuju se i povratni oblici *fermati se* i *fermavati se*, npr.: 'Da se nismo fermali (tj. zaustavili) za punto, bili bimo došli prije« Šep Kursar. Tal. fermare i fermarsi.

fermativa f — »bilo ca cvrsto na brodu zac se moges ćapat, pa makar su dva prsta« Sn. Bo. ima, ali ne u tom značenju.

fero v. feral

ferobordiž v. feroburdiž

feroburdiž m — »svaki konop koji se za boje bit sigur, na priliku prid neveru, baci po provi ili po krmi« Sn (također i *filoburdiž*); »Za kraćeg boravka uglavnom u pustoj uvali, gdje nema izgrađene obale, a bez potrebe ukraja — iskraja tereta, svrhom da se samo prenoći ili sačeka povoljnije vrijeme za nastavak plovidbe koristio se i poseban način veza. Oboreno sidro i sa pramca na obalu iznešen konop, da se pojača držanje sidra i smanji lazni prostor nasred uvale usidrenog broda, formirali su takav spreg sila da se brod, kod promjene pravca vjetra sam okretao i uvijek postavljao pramcem na vjetar. Odatle i upotrebljavan naziv za ovaj vez *fero bordiž* koji bi se otprilike mogao prevesti kao 'čvrsto letanje'.« Cecić Tal. ferro + ven. bordizar.

feroprovez m — »kad ima vjetra, sjevera, kaže se da treba vezati barku na *feroprovez* (krma na kraj, prova vanka)« BK Pask. Tal. ferro + provese.

fersa v. firsra

fider m — »kašun za ukrcavanje pšenice u koridurima broda da se pšenica bolje smjesti, prostor bolje iskoristi« Sn. Engl. feeder (?).

fijad m — »ćuh ili *fijad od kraja*, ćuh ili *fijad od mora* Sa Dean.; »*fjad od mora* Sa Dean.; »*fjad* oli najlagji ćuh« Sn; *fijad* »početak vjetra, polagani vjetar« Šep Kursar; »A ono goni bava! Fijad pa fijad!«, »Onda još jednom, nenadani fijad žestoka vjetra donese do prozora zlatne korake limene glazbe«, »Fijad vjetra skvasi mu morem obraze, veliki valovi ga gurnuše po krmi« I. Helin: Plava gajeta, Vidik, Split 1977, 4, 15; *hijad* »tihi povjetarac koji ljeti ugodno hladi« Iž Kulišić, »Vidi se kako jedna škuna fermu stoji na moru jer su jidra obišena i prazna, ninder nikakova hijada« Iž Kulišić. Ven. fiado.

f(i)jadin m — dem. od fijad/fjad, Ug fil.

f(i)jadulin m — dem. od fijad/fjad, Ug. Fil.; *fijadulin* Loš Žuk.; *fjadulin* »ćuh vjetra« Pu Dean. Ven fiadolin DM.

f(i)janak m i **fjanak** m — 1) »dio boka broda gdje su korbe/krivo« Mn; *fjanak*, pl *fjanki* »bok broda« Ca Dean.; *fjanak* »bok broda« Kor Dean.; *f(i)janak* »bok broda« Sn i Skok Term. 144 (sl. 52, I 4); 2) *fjanki komore od konbuštijuna* »strane ili bokovi plamene komore« Majc.-Sim. Tal. fianco, fianchi DM.

fijersa v. fersa

fijoravat impf — »stavljati jedra na penune«, »počeli smo vaditi jedra i fioravati na penune« I. Dujmović: Putovanje jedrenjakom oko Zemlje, Naše more, Dbk 1955, 4, 231. Tal. fiorire DM.

f(i)jumer f — »rijeka; jaka struja; kurenat od oštra kako fjumera« Kom. Mard. Pa.; »jaki kurenat u moru« Sn. Tal. fiumara (DM i Palazzi). Fiumera (Bo. i Ping.), ali nijedan u značenju morske struje.

fijuminele pl f — »fijuminele ili femine« Or Vek.

fijunbo adv. — »okomito. Toti se ne more skakat fijunbo u more« Senj. Moguš. DM ima samo piombo.

fikada f — »zaron broda provom« »ako nas s fikadom onaj zaklop izda, nećemo imati kada da se više pozdravimo« Ivelić 111; Sn, St; Šep Kursar.

fikat pf i impf; **fikavat** impf; **fikat se** — *fikat* »roniti provom sa uzburkanim morem« Ivelić 183; *fikat* »valjati se uzdužno (za brod)« Pu Dean.; »ljuljati se od pramca prema krmi« Senj. Moguš; »brodom posrtati« Suz. 383; *fikat se* »zagnjuriti, zaroniti« Gr. Elez.; *fikava(t)* »valjati se uzdužno (za brod)« Kor. Dean.; *fikavat* »posrtati (za brod), *brod fikaje* »tuče provom u valove« Sn, Tg, Mn; Tal. ficcare DM.

fil v. barka Kor. Slad.

filaret m — »rubnjak« Crnić; »razma« BN 23/25; PE II, 515; »đardin ili deminutiv đardinet, na kome imamo još nazive... i filaret, deminutiv od *filaro*«, Skok Term. 140 i 144, sl. 52, III, 6; Tg, Mn, Sn, St; »čini se od hrastovine ili bristovine« Tg. Tal. filaretto DM.

filat i **filavat** impf — »Otole mrnarska mješte rijeti: brod jedri toliko... veli se *brod fila toliko*« Dbk. Vod. 49; »rekli su mi da Tartarin ne filaje nego šest mijih na uru« Brač; *fila(va)t ankoru*, *fila ankoru!* »popuštaj sidro« Majc. — Sim., *fila(vat) kadenu*, *fila kadenu!* »popuštaj lanac« Majc. — Sim. Tal. filare DM.

filderoda f — »vjetar ravno u krmu« BK Pask. Ven. *fil(o) de roda* DM.

fileštrin v. fineštrin

filok v. flok

filuga v. filjuga

filugeta f — »mala filuga, filjuga, feluka« BK, druga pol. XVIII st. GPMK 1953, 52—53.

filjuga f — *feluka* »vrst lađe« Sn; *filuga (filjuga)* f... »poveća lađa s jednom katarkom, nepokrivena; tal. feluca, filuca. U naše vrijeme u Boki Kotorskoj (u Dubrovniku se govori filjuga) i u Vukovu rječniku: A njoj dužde odašilje dare, darova joj zlaćanu filugu (iz Risna). Narodna pjesma Vuk, 1 6221«; *filuga* ili *filjuga* »naziv koji se upotrebljava u naše vrijeme u Dubrovniku i Boki za nepokrivenu lađu s jednom katarkom« Skok Term. 150; Luetić 1964 i 1969; »filjuga se u dubrovačkom kraju najviše upotrebljavala u drugoj polovini 17. stoljeća, i to kao manji ratni brod, dok je tokom čitavog 18. stoljeća bila uglavnom u sastavu trgovačke mornarice, te se upotrebljavala kao teretni, putnički i ribarski brod, ali i kao državni ratni brod. (Od poznatijih tipova ratnih brodova na vesla najkasnije se pojavljuju kod nas filjuge.) Ona se u sastavu dubrovačke ratne flote zadržala sve do početka 19. stoljeća«. »U to se vrijeme (sc. u početku 18. st., op. R. V.) posada dubrovačke naoružane filjuge sastojala — sa zapovjednikom broda — od šesnaest osoba. Nao-

ružane državne filjuge vršile su razne operacije ne samo u zapadnom obalnom pojasu dubrovačke države nego također i u istočnom i drugim krajevima Republike, kao na primjer u Župskom zaljevu, oko Cavtata itd. Posebna državna filjuga vršila je u Dubrovniku redovno i kurirsku i poštansku službu. Takve su filjuge prevozile poštu i državne službenike ne samo unutar državnih granica nego također i poslanike u Anconu, Rijeku, Trst i drugdje. Pored trgovačkih brodova koji su redovno prevozili poštu, dubrovačkom Senatu je stajala na raspolaganju i posebna državna brzoplovka, filjuga (feluca espressa, felucca apposta). I u našim krajevima, kao i drugdje, filjuga je veoma dobro služila i kao brod za prijevoz putnika a češće i kao brodarica za prijevoz putnika na manjim relacijama preko nekog kanala ili ušća rijeke. U Dubrovniku su se filjuge rado upotrebljavale i za razonodu ili šetnju u neposrednoj blizini grada«, »u najslabijem razdoblju pomorskog brodarstva dubrovačkog kraja u vremenu od 1700. do 1734. godine brodovi tipa filjuga zauzimaju veoma istaknuto mjesto u trgovačkoj mornarici Dubrovačke Republike. U tome razdoblju (više od tri decenija) od ukupno osamdeset i šest dubrovačkih jedrenjaka koji su plovili izvan teritorijalnog mora dubrovačke države bilo je dvadeset i devet brodova tipa filjuga«, »Te su filjuge bile veličine od najmanje 10 pa do najviše 30 kara brodskog kapaciteta nosivosti korisnog tereta.« »(One od 30 kara su bile navigacijski sposobne da izvršavaju čak plovidbene zadatke između luka Sredozemnog mora). Sve te filjuge tada su se gradile na dubrovačkim brodogradilištima u Gružu, pa na brodogradilištima u Cavtatu, Stonu, na dubrovačkim otocima, u Slanome (Grgurićima), u Orebićima, a poneka se filjuga gradila i na drugim dubrovačkim brodogradilištima, navozima i 'orsanima'«, »Izvan Jadranskog mora njihova je pomorsko-trgovačka djelatnost obuhvaćala pristaništa i luke grčkih otoka, uopće Levanta, a na zapad do sicilijanskih luka. Teret što su ga dubrovačke filjuge tada prevozile bio je različite vrste: koža, kožice, vosak, soljena riba, suho meso, vino, maslinovo ulje, raznovrsna vuna i drugo, dok su iz luka Apeninskog poluotoka a posebno iz Venecije i iz Trsta prevozile gotove proizvode, željeznu robu, drvene predačevine, tekstil itd. (dakle, takozvani 'generalni teret'). Istu ili sličnu trgovačku robu koju su prevozile dubrovačke filjuge prevozile su uglavnom i filjuge drugih stranih i naših primorskih luka« Luetić 1976; 4—5 članova posade, BK Kotor I pol. XVIII st. Milošević M. I. GPMK 1960, 109; Luetić 1959, 30; PE II (*feluka*); 8 ljudi posade BK (Prčanj) 1764—1797, GPMK 1956, 107; »manji jedrenjak s dva jarbola za trgovačku plovidbu i za stražarski brod uz obalu« SJ XVIII st., Herkov 143; »barka carinske straže... šest veslača i na krmi njihov poglavica, koji je od duga časa vukao za sobom tanku panulicu« Novak P 15; *filjuga Zore* 1895; *filuga* »barka ribarica sa većim škafom na krmi a malim na provi, ima velike falke ('mrtve bande'), po sredini ima traštan, koji viri izvan barke 15—20 cm i tu se opaše konop za istezanje barke. Kod te barke je karakterističan važulin. Upotrebljavali su ih na otoku Visu« Kor Slad.; »kod baraka koje su Korčulani izrađivali za Vis i Komiju izrađivale su se još i *filuge*, naime te su barke imale na provi *karinu* i barku podizale za oko 60 cm« Kor Slad. Tal. filucca Coronelli Idrografia 143, feluca DM.

fineštrin m — *finestrin* »prozor« »okno« (na brodu) Majc.-Sim.; *fineštrin* svako brodsko okno sa željeznim i staklenim poklopcem koji se mogu zatvoriti« Sn, St, Tg, Mn (u Sn ima i forma *fileštrin*). Tal. *finestrino* DM.

firsa f — »krojka« PE; *fera* »jedro je sastavljeno od fera (faša ili traka) platna; najduža je fera od piljca do pože, a najkraća je prva, tj. ona ispod čela od lantine; ta prva fera ima oblik pravokutnoga trokuta kojemu bi hipotenuza, prema iskustvu, trebala biti duga 56 cm; ako je hipotenuza veća od 56 cm, onda je jedro suviše visoko i opasno za jedrenje po jakomu vjetru, a ako je manja od 56 cm, opet ne valja« Šep Kursar; »Ka' mu node projde cesta, koliko će mu ostati po širini? Za dvi fere (tj. koliko je dvostruka širina platna za jedro)« Šep Kursar; *ferē* f »dijelovi platna (za jedra)« Sa Dean.; *fersa* »Jadro (jadrešce) je jedna vela kerpa, ušvena od bokuni ke su veći del od jednoga kusa udelani od verh do dna jadra. Seki ta kus zove se *fersa* od *jadra* (a se skupa su *fersi*)« Vrb Žic 1902, 343; *fersa* f »komad platna za jedro« Senj Moguš; *fersa* »pruga platna (na jedru)« Kl Dean.; Pu Dean.; *fijersa* Lo Dean.; »jedro se skroji od *fijersa*« Mljet Macan 213; Ca Dean.; Lo Dean.; *firsa* Kor Dean.; također: Sn, St, Tg, Mn, Kr; Kom Dean.; »firse su komadi platna od kojih se kroji jedro« Kuć Ped.; »jedan red platna u jedara« Kom Mard. Pa. Ven. *fersa* DM, *fezze* di tela, Coronelli Nave 2, G.

fišć m i **fišćot** m — 1) »zviždaljka (na brodu)« BN 45/103/G; *fišć* »zviždaljka, parna ili usna«, »buditi će ih isto tako umorna trećina koja se nada spavanju pod zvukom fišć«, Suz. 2, 153; 2) *fišć* »zvižduk parne sirene na brodu« Sn; »vapor trubi; zvuk koji proizvodi je *fišć*« Kuć Ped.; *fišćot* »zviždaljka na vaporu« Sn, St, Tg, Mn. Tal. *faschio*, *fischiotto* DM.

fišćat impf. — »zviždati, trubiti« (inače, posebno za brodsku parnu zviždaljku); vapor je fišća dva puta« St, Sn, Tg, Mn, Kr; BK Musić. Tal. *fischiare*.
fjad v. *fijad*

fjamula f — »plamenac« Majc.-Sim.; *fijamula* f »zastavica koja stoji na vrhu jarbola« BK Pask. Ven. *fiamola* DM.

fjankera v. bačve na brodu

fjoridur m — »vravnica« Majc.-Sim.; pl *fjoriduri* »rupice kroz koje se fjoriva (obavezuje) jedro« Kol Svil. Ven. *fioridor* DM.

fjorit(i) pf — »vezati jedro na svoje mesto na katarci« Đaja: Mali 165.

fjunbada v. *pjumbadura*

fjunbat v. *pjumbat*

fjunbavat v. *pjumbavat*

fjunbivat v. *pjumbavat*

flog v. *flok*

flok m — »prečka« 1) *flog* »flog je spušten bumpres okitio« Pucić 41, »trokutno jedro na bumpresu« Pucić 46; *flok* »jedno tronuglasto (jedro) na katargi koje se pruža preko nosa od broda više mora« Đbk Vod. 49; »Za kraj od baštuna se preveže jedan kraj od kerpi, ka je skrojena i ušvena na tri kantuni; ime njoj je *flok*« Vrb Žic 1902, 343; »Jedro napunit, *flok* naduti vjetra će dah« Nazor: Ecloga piscatoria; »trokutno jedarce« Rab Ku. 23; »trouglasta jedra van brodskog kljuna« Đaja: Mali 165; Kl, Pu, Kor, Lo, Sa, Kom Dean., također St, Mn, Tg, Kr, u Sutivanu *flok* i *filok*, pl *floci* i *filoci*; *flok* m, pl *flozi* Ca Dean.; »omanje trokutno jedro na pramcu broda: pinun za *flok*«

Vrg Jur.; Senj Moguš, »nima više zapovidi... smotaj flok« Iz Kulišić; »malo trouglasto jedro na pramcu jedrilice« BK Musić; »trokutno jedro koje ide od prednjeg jarbola do početka bompresa« Barb. — Jurk. 1972, 202; »trokut, pomoćno jedarce na pramcu broda« Bakškr TŠ; »malo trokutasto jedro na kosniku broda« Gr Elez. »jdro na trokut koje je vanka broda, na baštunu« Kr; »na njemu (baštunu) stoji flok, malo trokutno jidarce« Po Ivaniš. F. 292; *flok iznutra* Đaja: Mali 156; *f(i)lok mali, od fortune* Sn; *flok na baštunu* »... brecera i koter... mogu imati i majstru; u ovom slučaju imaju sprijeda samo blok na baštunu; ali, ako imaju demez, onda osim floka, imaju između jarbula i baštuna još jedan flok koji se zove trinka« Kuć Ped.; *flok i flok de fora* »brojeći od jarbola od prove imamo ove flokove: trinketa, trinketina, flok i kontraflok ili flok de fora« Kuć Ped.; *flok od rikupera* (na trabakulu) »oba jedra i flok spušteni su, između dva jarbola je mali flok od rikupera« Balota 1957, 479; *flok unutrašnji* v. s. v. bark; *f(i)lok veli* Sn; *flok vanjski* v. s. v. bark; *flok zdvora* (= vanjski) Đaja: Mali 156; »Nos mu je za tri druga. Nu nije grdoba — nos. Pravi kao i svi drugi nosovi, samo ogroman i dug. Mora da mu se šiljak iza kuće vidi kao flok od broda kad se pomoli iza rta« Čipiko: Najmodernije; 2) u fig. značenju: »jema ništa mižerijice od vrtla, ka dva f(i)loka«, »ovi f(i)lok krova vaja popraviti« (= dio površine krova u obliku f(i)loka) Sn. Tal. DM; ven. floco »piccola vela triangolare« Ninni.

flokišta m — »Jedriličar koji upravlja flokom ili spinakerom u jedrilici« St.

flota f — 1) »brodovlje« Vr Jur.; 2) u fig. znač. »dovela mi je u kuću cilu flotu« (= veliku skupinu ljudi) Sn. ARj ima. Tal. flotta DM.

flug m — »guc« Ulcinj Pask.

fodra v. fudra

fodrina f — »ako je razma izvonka pokrivena tonkon daščicom, ta se zove kuvertela, fodrina ili fodrun« HvD.

fodrun v. fodrina

fogišta m — *fogista* »grijač« St Pučki list 1899, 15, 119; »ložač *fogista*« Kuć Ped.; »ložač« BK Musić; *fogišta* »Eh, žalosti naša! Uteklo je ono doba kad je više znao fogišta nego danas kapitan trazatlantika« Cettineo 1928, 117; »ložač na brodu (parobrodu)« Ivelić 184; »ložač« Majc.-Sim.; »ložač na parobrodu« Vrg Jur.; »ložač na parobrodu, lokomotivi i sl.« Bakškr TŠ; »ložač« Suz. 383; »Tako je to bilo s ložačima na tekuće gorivo. Na stolici pred kotlom. Nisu to bili fogišti od forna i znojenja!« Suz. 2, 45; *fugista* »ložač (na brodu) Senj Moguš; *fugišta* »ložač na parobrodu« Žir Finka—Šojat. Ven. tršč. fog-hista Ping.

fogun m — »štednjak« Majc. — Sim.; »daščara posred kuverte koja služi kao kuhinja« Carić I, 260; »Fogun od barki je zbjeno od desak; da ne bi na njen popela bilo, paralo bi se da je jedna nešatna (nešestna) iškrinjica prez pokrova. Da se ne bi vežgal su ga doli napelnili ze peščin, a na pešči proredili kvadrela koti i na komini. Popel nigdare ne znimju posve ča, nego ga samo obrile. Na foguni se kuha hrana (manaža) za mornari« Vrb Žic 1902, 347; »kuhinja« Ivelić (opis brika 'Pierino'); »brodska kuhinja... nahodi se uopće na palubi, posred broda, i to po krmi jarbora od trinketa, a rijetko, i to na manjim jedrenjačama, sa strane, a na parobrodima nalazi se na palubi, a rijetko u potpalublju, i to ispred dimnjaka« Đivan. 75; »Mirno je na njima,

gotovo mrtvo; — tek iz foguna šulja se rijedak, modrikast dim, pa se prostire poviše broda poput fina zastora« Draženović: Meštromo 215; »prenosno ognjište« Sa Dean.; »obično je između dva prva jarbula fogun (kuhinja) ili kužina; to je kućica od dasaka; postoji i izreka 'Fogun poša, fogun doša' koja odgovara onoj koja se u sjevernoj Hrvatskoj čuje 'Martin u Zagreb, Martin iz Zagreba'« Kuć Ped.; u fig. znač. »glupan«: »Dosta je i fogun s brodom putovao; dapače putuje danomice njih po hiljadu na hiljadu raznih brodova, a još se nikad čulo nije da je koji postao poručnikom ili kapetanom, i da je koji brod slomio. Nego se dobro govori: fogun otišao, fogun se vratio.« Carić I, 188; »ložište (na brodu)« Vrg Jur.; »malo brodsko ognjište (uz bok na pramcu)« BakSkr TŠ; »ognjište; na krovu učinjena šupljina kroz koju prolazi dim... brodska kuhinja« BK Musić; »kuhinja, štednjak« Suz. 383; fogun ima ARj; *fugun* »ložionica brodske stroja« St Grom M. Uvodića 1922, 4, 2; u drugom znač. (*veslo od foguna*) v. *veslo*. Ven. fogon DM, isto tršč. Ping., fogon »cassetta di legno che si usa in quasi tutte le barche peschereccie come focolaio« Ninni.

folki v. falki

foljac v. škričan

fondat v. fundat

fondi m pl — »kingstoni, podvodni ventili« Majc. — Sim.

fondo imperativ — 1) »zapovijed: sidro u more!« Carić I, 260; »sidri!« Suz. 2, 224. Tal. fondo DM. 2) *fondo* m »podmorski dio broda« Mn.

foradur m — »svrdlač — foraduri vartiju zis svarlon« (u škveru) Loš Žuk. Ven. forador Bo. (ali: strumento con cui si fora).

foran i **foranj** m — »ognjište peći« BN 56/131/8; *foran od kaldaje* »plamenica« Majc. — Sim.; *foran od fuguna* Car: Mali; *foran* »kotlovno ognjište«, »Tako je to bilo s ložacima na tekuće gorivo. Na stolici pred kotlom. Nisu to bili fogašti od forna i znojenja!« Suz. 2,45.

forcat impf — »jačati« (o vjetru) »jugo forcaje, bura forcaje«; »A co / ako vitar forco« Kom Božanić 112. Tal. forzare.

forkada f — *forkada od hrastovine* Sn; *forkade* ili *for koči* »Obično na lijevoj strani gajete su *forkade* ili *for koči* (termin sam čuo u Splitu); to su dvije velike rašlje, jedna na krmi, druga na provi, na koje se stave vesla, jربولi, jedro itd.; račiške trajte nemaju forkade nego spomenute predmete objese preko boka« St Ped.; *forkada* Sn, Mn, Sn; *forkata* »na velikoj barci vesla stoje u forkatama« Mljet Macan 214; *for koća* (v. cit. Ped. St); *forkola od pica* »rašlja šošnjaka« Majc. — Sim.; *forkul* m »soha« Dob; *fuorkula* f »soha« Loš Šat.; *forkula* »za vozit rabe još i forkulu. I ona je od tvrda derva. Od repa zgoru je se jednako široka; na bandi zada je pod verh i još jednu opet ozdola zapijena na oblo da more va nju veslo, ter naliči na misečinu ka ima rogi nazad« Vrb Žić 1902, 340; *forkula* »(za veslo)« Kl Dean.; *frkata* »na bandu livu broda je usađeno na provi jedno drvo sa dva oveća roga a zove se frkata; druga je frkata na krmi još; na ove dvi frkate metne se za kratko vrijeme lantina s jidrom« Sa Gran.; *frkoata* f i *ferkoata* »1. račve (rasohe) na lijevu boku broda, na kojima stoje osti i lantina s jedrom; — 2. veslo kod frkate (drugo brojeći od pramca); — 3. veslač na tome veslu«; *fr koči* m pl »dvije vilice što su s iste strane broda, za staviti vesla ili katarku« Split i

okolica, Kolomb. 1889, 8; *frokada* i *forcada* »rašlje na lijevoj strani gajete na koje se stavljaju vesla, osti i ostale duge stvari« Gr Elez.; *vrgada* Sn. Ven. *forca*, *forcola* (*forcada*?).

forketa f — (u škveru) »batali se dižu na veli kavalet pa zatim podignu na žbulte ili forkete koje se veže kadenom (lancem) i stisne drvenim klinima da se ne miče« Kor Slad.

forkoća v. *forkada*

forkul(a) v. *forkada*

forman m — »nadzornik rada na obali« Đaja: Mali 165; »lučki službenik« Osmak 162; »predradnik (od foreman),« »pa mu forman prekrcao za jedan polič« Suz. 2, 146.

fornel m — »prenosna pećica na brodu« Sn; *furnel*, *-ela* Kom Dean. Tal. *fornello*, *fornelo* tršč. Ping.

fortat pf — »vezati, učvrstiti dobro, općenito uraditi nešto jako, solidno: surga sidro, šija, šija, da ne udre, forte, fortaj dobro!« Sa Gran.

forte adv. — u izrazu *dat forte* »čvrsto vezati konop« Sn.

fortemare n — »snažno more« BK Musić. Tal. *forte mare*.

fortica f — »dio jedra pojačanje u kutovima« Ro Cec.

fortuna f — »Kad je zal oblak i fortuna, mornar se boji na moru, a težak u polju, svaki se zlu nadijući: tako se svi jaše bojati videći fortununu *sile* Oloferne« Marulić J. II 37; »S fortunom jidreći imil sam nevolju, / vitar me goneći, razbih se o školju« Marulić: SPH I, 158; »Toj more brodeći s fortunom jadrismo« Marulić: Suzana 739—740; »Kad fortunom jidro nosit ne mogaše, / za č na jedno sidro privezan stajaše?« Marulić: SPH I, 159; »I vraćajući se on u Rim u svoj mojstir jimi veliku fortunuu u moru od Dalmacije... Sdvignuvši se velika mora i fortune velike budući... I sfa nav // od tolike fortune bi rastrešena«, »nišće ne manje uzreste nemilostiva fortuna, toliko strašna, nigda jih more pogruzivaše. a nigda jih vetar više mora metaše.. bi škurina . ne znaše se je li dan ali noć . Pomagahu se čim koli znahu a nišće ne prujaše . i ne jimihu veće ufanja da će nijedan škapulati ovu voltu . zač ne biše vidina nigdar u moru veća fortuna . jadra bihu sva razderta . lantina i timun na kusi« St 1513 Hamm; »I evo fortuna velika bi učinjena u moru« Bernardin 18 mat. 8, 23 (ARj); »da mene i plav moju ne sretu fortune« Vet. 19, »da moja sva jedra, bez plahe fortune / tihim se iz vedra vjetricom napune« Vet. 173, »Čuvaj ju od miline morskoga sapluna, / gdi trudna plav gine kada dme fortuna« Vet. 174; »u fortunuu se dobar mornar poznavaa« Držić: Dundo Maroje III, 3; »A fortunuu kad li kure, / gdi se more plamom stvori« Sasin 171; »Nav ima ankoru ili sidro s kom u fortuni pridrži se da ne pogine« F. Glavinić, Cvit 444 b (ARj); u fig. znač. »Iguman sirota videći se u takoj fortuni, praydao se kako je mogao« D. Obradović: Živ. 27 (ARj); »na 5. i 6. i na 11. bi fortuna juga« Mak Bujas 299, »pak udarila na nje žestoka fortuna« Mak Bujas 290, »sve kiša noć i dan s velikom fortunom oštriade« Mak Bujas 304, »Dode na nje jedria nevera žestoka i veoma straovita fortuna, koje je vrime duralo za mnogo vrimena« Mak Bujas 316—317, »fortuna bure«, »fortuna vitra« Mak Bujas 327; »uto skočila je fortuna i razbila rečenu barku«, »kad je bila ona velika fortuna, bio sam u portu«, »ma kako je bila velika fortuna, tako je bilo nalilo rečenu barku« Dbk Luetić FZ; »tempestras« Cres Tentor; »Da bi udrile sve fortune / prema meni, moj živote. / Ufa-

nja nima, osta mi je / gorki pelin, moj živote« N. Buble (zapisao, dalm. tradic. klapska pjesma, Omiški festival); »u fortuni i govno uz jabuku plije« Skarpa 432; »oluja« Kom Dean.; »najveća snaga vjetra« Senj Moguš; *fortuna vitra*, *fortuna obilata* »jaki vjetar, jaka oluja« Sn; »ka' je veća fortuna, riba se letera ol kraja« Sn; »Kad jedan vjetar vrlo jako puše nekoliko dana, onda se kaže fortunal ili fortuna; obično se to primjenjuje na šiloko, pa se kaže fortunal šiloka« Kuć Ped.; »Galeb ponekad privremeno lebdi u vazduhu na određenoj visini za što bi se reklo 'mjeri fortunu' (oluju). Vjerovalo se da u tom slučaju nadolazi nevrijeme. Kad se galebovi drže kopna, vjerovalo se da će loše vrijeme« Cecić; »jaki vjetar, 'učinila je fortuna' — zapuhao je jaki vjetar« Gr Elez.; »uz fortunu čuti je i fortunal, više je međutim uobičajeno da se uz fortunu dodaje i određeni vjetar: fortuna bure, fortuna juga i sl., dok je fortunal samostalan izraz« Gr Elez.; »ka' se vidi zvizda ko' Miseca, učiniti će fortuna!« Šep Kursar; »Stani, brajne, gori fortuna se staje« Štefanić 90; »zapuhala bura i fortuna, / izvarne se tanahna galiija« Delorko 1969, 131; »I ako nin kosti mora ne požeru, / isto dojde vrime zadnjen putovanju, / ragani, fortune sve snage razderu« M. Franičević: Zadnja putovanja; *fortuna bure*, *fortuna juga*, *fortuna vitra* »vrlo snažna bura, snažno jugo, vjetar« Sn St, Mn, Kr; Skok Term. 160; *frtuna* Mikalja, Skok ER; *frtuna* »oluja« Sa Dean.; *frtuna f* (i *förtuna*) »vrlo jak vjetar: frtuna bure, po fertuni bure se izvezu« Vrg Jur.; *fortuna od bure* Mljet 1799, V. Foretić, Zadarska revija 1962, 5, 379—380; »Na sama sveta Tri kralja uhvatila je praznu dalmatinsku braceru fortuna tramontane« Novak P 136; v. *fortuna* (temporis), II dio ovoga rječn.; *furtuna* »nevrijeme, oluja« Kom Mard. Pa.; *vortuna* »vijar vitra« Po Ivaniš. F. Ven. tršč. fortunal.

fortunada f — »uz fortunu čuti je i fortunal, *fortunada*; značenje je isto; više je međutim uobičajeno da se uz fortunu dodaje i određeni vjetar... dok je fortunal samostalan izraz« Gr Elez.

fortunal m — »vihor« Crnić; »vihor« Majc. — Sim.; »oluja« Rab Ku.; »prvih dana sve u redu, kad ono nenadano skoči fortunal. Nebo jedna vatra, a more — kao da se na njemu sve sotone žene« M 1936, 1, 8; *fortuna* Skok Term. 155; *fortunal* »kad jedan vjetar vrlo jako puše, onda se kaže fortunal ili fortuna; obično se to primjenjuje na šiloko, pa se kaže fortunal šiloka« Kuć Ped.; »najveća snaga vjetra« Senj Moguš; »vrlo jak vjetar kojemu se kaže u Dalmaciji fortuna (Božava), fortunal... ili fortuna vitra (Trogir)« Skok Term. 160; »više je međutim uobičajeno da se uz fortunu dodaje i određeni vjetar: fortuna bure, fortuna juga i sl., dok je fortunal samostalan izraz« Gr Elez.; *fortunal bure*, *fortunal juga*, *fortunal od vitra* »vrlo jaka bura, ... jugo, ... vjetar« Sn; »oluja« Sa Dean.; »nevera« St Kovačić 96; »nevera, općenito oluja, olujni vjetar« Barb.—Jurk. 1972, 203; »od bure nikad ne učini fortunal, već sila od bure, a od šiloka učini fortunal« BK Pask.; »barbini su se dlanovi čvorali u fortunalima na jarbolu nekog barka između Crnog mora i Baltika« Suz. 2, 71; »vrlo jak vjetar s kišom« BakŠkr TŠ; »Svi šijuni, fortunali, / svi lebići, / i sva svitla i svi tići / ne bi mogli mene zdići« D. Ivanišević: Nesriknja divojka; *fortunao* Lepetane (Skok ER); *fortuno m* BK Musić; *fortunol*, *fortunola m* Kom Mard. Pa.; *f(ert)unoo m* »silan vjetar« Vrg Jur. Ven. i tršč. fortunal DM.

fortunao v. fortuna

fortunol v. fortunal

foskija f — »izmaglica« BK Musić. Tal. foschia.

foškadura f — »potpornji na važima na kojima stoji brod u škveru« Sn.

fošo ili **in fošo** adv. — »spustiti jedro bez savijanja« Šep Kursar, Čak. rič. 1972, 2, 148; »pusti infošo!« Sn.

frakačo m — Carić I, 67. (isto što i *žgvacet*), v. *žgvacet*.

frakadur m — »četka na štapu za ribanje poda na brodu« Sn; Kom. Mard. Pa.

fravenat m — »mrtvo more među dva vitra, ka' se bote već mišaju, križaju, jedne od vitra koji je ferma, a druge ol vitra koji dohodi; križano mrtvo more, na priliku grego i levanat« Sn. Tal. fravento.

fregadur m — »veliki bruškin na brodima za prat kuvertu« Sn.

fregata f — *fregada* »ukazala se je jedna fregada armana u kanalu od Mlijeta. 1605. Erceg-Nov. Star. 80.-2. ... bil je poslal drivo s vunom... i dovezal frigadu i u njoj nekoliko ulja. 1611. Senj« Mažur. s. v. *fregada*; »Fregata je u srednjem vijeku bila brzoplovka na vesla s jednim jarbolom, a služila je u različitim mornaricama kao 'aviso'. Manje fregate bile su bez palube. U novije doba tim su imenom nazivani veliki ratni brodovi« Luetić; »Fregata je mediteranski tip jedrenjaka na vesla, nosivosti do 300 tona. To je bio brzi jedrenjak koji se dobro koristio kao trgovački brod. Fregata je obično imala jače naoružanje da bi se lakše obranila od gusara« Luetić 1969, 62; »Pelješke fregate XVI i XVII st. mali su brodovi, slični barkama, ali vjerovatno nešto finijih linija trupa«, »upotrebljava se u prvom redu za prijevoz pošte, kurira i putnika; pelješke fregate prevoze redovito i terete«, »u XVII st. gubi se naziv fregate za manji brod, a grade se feluke, po svojim karakteristikama slične fregatama« Pelj. Vek. 48; ima ARj; u Kotoru 1590. jedna f. imala je jedan jarbol s latinskim jedrom, osim toga 10 klupa za vozače; oprema joj je bila: jarbol, lantina, 4 puta, podigač, kormilo, 10 vesala, 2 sidra, 2 libana, 1 sukani konop dužine 76 sežanja, kuhinja, 2 bakrena kotla, 1 fenjer, 1 bačva, 2 bačvice za vodu, kompas (bussola) i 2 stolnjaka; druga fregata iz istog vremena imala je nosivost 100 stara = 6296,4 kg, treća ima nosivost oko 2 vagona, Milošević Š. M. GPMK 1962, 49—50. Coronelli Idrografia 142 i 145.

fregatina f — dem. od fregata, »mala fregata na Pelješcu u prvoj pol. XVI st.« Pelj Vek. 50; »barka na navi« Perast 1600., Milošević Š. M., Pom. zbornik, Zadar 1965; *frigadina* SJ XVIII Herkov 143. Ven. fregadina.

fregaton i **fregadon** m — *fregadon* (ili fregadun?) vrsta trgovačkog broda, spominje se na Silbi 1654 (P. Starešina: Pomorstvo Silbe, 22), spominje se također u Trogiru 1746. i dalje, Per. 59.; »jadransko-mletački tip jedrenjaka, veći od fregate, sa četvrtastom krmom, prednjim i stražnjim jarbolom i kosnikom. Plovio je i na jedra i na vesla, a mogao je prevoziti do 500 t tereta« Luetić 1969, 62.

fregun m — »četka za pranje podova (na brodu)« Kor Dean.

fren m — »pojasna počnica« BN 78/185/9; *fren od mulinela* »kočnica motovila« Majc.-Sim.; *fren* »brenza« Sn; »na glavu od timuna stavlja se arglota, na njon su kola koja se zovu rajeti su dva konopa koji se zovu *freni*, s ovin' se upravlja brod u putovanju« Po Ivaniš. F. 292; »ako se timun

guverna pomoću rode, za timun su pričvršćena dva krila koja se sa dvije kadene vezuju s rodom; krila se zovu argole, a kadene su *freni*« Kuć. Ped.; *fren* »konopčić na argoli za okrićat timun« Dob; »drvo s kojim se ravna kormilo = *argola*, a na velikom brodu *fren*« Vrb Bol. Tal. freno.

fribord m — »nadvođe broda« Sn. Engl. free-board.

frigada f — fregata, ratni brod za vrijeme Austro-Ugarske, Vrb Žic 1902, 335.

frikando m — Carić I, 67; isto što i *žgvacet*, v. *žgvacet*.

friškac m — »1) vjetar srednje jačine što je puhnuo prije koji sat; 2) oguljena i na suncu osušena hobotnica« Šep Kursar.

friškati impf. — *vitar friška* »vjetar jača«, »puše svjež vjetar« Sa Dean., Sn, St.

friški adj. — *friška arija* »burno vrijeme« Šep Kursar, Sn, St, Mn, Tg, *friška bava* v. bava.

frižeta f **frižet** m — »palubna proveza« PE II, 515; »proveza palube« BN 23/21; frižeta »jema je i po tri file na velin brodima« Tg; »frižete, koje su od rastovine, zatvaraju kuvertu do capula« Po Ivaniš. F. 291; *frižet* i *frižeta* »od mankula na kermi pek do banka je prebjena na ražmu na sekon boku barčice jedna deščica, njoj je ime: frižet (frižeta)« Vrb Žic 1902, 340; *frižet* »jaka gredina odmah poviše palube naokolo koja veže palubu sa živom stranom broda i sačinjava ivicu krova« Ivelić 184; *frižet* »podloga na krajevima gornje platice« Kl, Pu Dean.; *frižeta* Kor, Lo Dean.; *frižeta* »piramorta ili mrtva banda, a ova se opet dijeli na kuvertelu, centulin, brace i frižetu« Skok Term. 135 (i sl. 48); Sn, St, Tg, Mn, v. i *svrižet*. Ven. frisata DM.

frkata v. forkada

frkoči v. forkada

frokada v. forkada

froketa v. forkada

front-plate f — »one front-plate metnite onamo gdje su stajale daske od pichpina« Šenoa 111. Engl. front plate.

frtuna v. fortuna

frušturica f — »pomorski han, odmaralište, kuća uz obalu u koju se mogu skloniti ljudi i manje lađe« JS 1931, 5, 132.

frut m — u fig. sarkastičnom izrazu *morski fruti* u znač. nezgode na moru »Ala, sa' ne valja zato vikati! To su morski fruti! Platit ćemo šćetu i gotova pisma« (To je rekao čovjek čiji je sin svojim brodom udario drugi brod pri ulasku u lučicu) Šep Kursar.

fržela f — »kruh osobitog oblika (koji se upotrebljava na brodovima)« BK Muo Dean.

fudra f — *fodra od drvenog broda* »nutarnja oplata« Majc.-Sim.; »ako kontramadir nije odmah ispod razme, onda između razme i kontramadira dolazi još jedan madir: *fodra*, koji odozgor pritiskuje banak na kontramadir« Kuć Ped.; Tg; *fodre ili bande* Skok Term. 135 (sl. 48), *fodre* i *zoja od fodri* ibidem 144 (sl. 52); *fudra* ili *kontrafort* ili *kontramadir* »nutarnja oplata dna« BN 23/13—15; Mn, Sn, St; »nutarnja oplata dna« BN 35/12; PE II, 515; *fudra dna* »oblog dna« Crnić; *fudra od krme* Tg, Mn, Sn; *fudra od prove* »u fudri od prove nalazi se jedna vera (prsten) od gozda za tvrđavu baštu-

na« Po Ivaniš. F. 293; *fudra od mrtve bande* »oplata palube« BN 23/24; »oplata ograde« PE II, 515; *fudra od rama* »bakreni oblog« Majc.-Sim. Tal. fodera DM.

fugat impf. — u izrazu *fugat na maretu, brod fugaje provon na maretu* »brod siječe valove pramcem« Sn. Tal. fogare DM.

fugera f — »zaštićeno ognjište na malom brodu« Kom Mard. Pa.; »imali smo u brodu fugeru; ponili bi jedon sud od late, dno mu nasuli jarinon da ne progori i u njemu ložili ogranj da bi ugrijali ruke« Hv Nedj. Dalm. 18. III 1979. Ven. foghera Bo.

fugista v. fogišta

fugišta v. fogišta

fugun v. fogun

fumar m — »dimnjak« Majc. — Sim.; općenito dimnjak, posebno brodski St, Sn, Tg, Mn; »dimnjak (na brodu, na kući)« BK Musić. Tršć. fumar Ping.

fumarela f — »dim od bure, fumarela od bure« Kuć Ped.; »dim od vitra po moru« Sn. Ven. fumarea DM.

fumatoj m — »pušionica« na brodu Majc. Sim. Tal. fumatio.

funda f — »U Tijesnu se pored troca veli i *funda*« Skok Term. 143; *funda* »konop koji priteže lantinu s jedrom uz jarbol«; »konop koji drži lantinu uz jarbol«; »potpiz se, ka' se diže sidro, vežije s live strane, a manat i funda s desne« Šep Kursar; »funda ili troca zove se konop kojim se zateže lantina uz jarbul« Sa Grandov; »konop koji drži lantinu uz jarbol« Žir Finka-Šojat; »ili troca« Pašman; »zaurla brac, zapišti funda na jarbolu, nagnu se treva« I. Helin: Plava gajeta, Vidik, Split 1977, br. 4, 5. Tal. fonda.

fundamen(a)t m — u progn. izreci »... jer obično o sv. Luki započnu zimske oluje, koje su osobito žestoke o sv. Klementu (23. XI) 'koji kopa od mora fundamente'« Smotra dalm., Zadar 1918, 17,1.

fundat pf i **fundat se** — 1) *fondat, fondan* »potonuti, potopiti« Senj Moguš; 2) »barka je surgana, fondana, kad je na ankoru« Mljet Macan; *fundat brod, leut* »potopit ga da pokrepaju cinci« (da krepaju stjenice) Sn; 3) *fundat se* »gurnuti prema dnu, zagnjuriti, potopiti« Gr Elez., Sn, Mn. Ven. fondarse Bo., tršć. fundar Ping.

fundata f — *fundata i fudanta* »zagnjurivanje«, »moća na fundate« tako bi djeca pozivala jedno drugo da se u moru pođu igrati na zagnjurivanje Sn, u Splitu se umjesto fundata kaže *kacada, kacavanje, kacat* i *kacavat (se)*. Tal. prema fondar i fondarse (ven.).

fundin m — »potapanje u moru, kada u igri deca potapaju jedno drugo od it. affondare; zabeležili smo i naš gl. duškati u istom značenju, kao i imenicu duškin« BK Musić.

fundo adv. — »prema dnu, okomito« Gr Elez. Tal. fondo DM.

fuorkul v. forkada

furijal m — »obratno od šilokala je slabo, lokalno šiloko: *furijal* ili *furi-jalet*« Kuć Ped.; »vetar sa jugoistoka« BK Musić; »smatraju da ovaj vjetar puše iz Italije, tj. iz predjela SW = grbinada, lebić« Murter Strgačić 1090; *furijo* »južni vjetrić« Trpanj Fer. 454; *furio* »začetak juga« Mok Kus; *furio* dem. *furijalet* »lagano ljetno jugo« Ca Dean. Ven. furian DM, forian i furian tršć. Ping., Ros.

furijalet m — »za mali jugo kaže se furio ili furijalet od šiloka« Mok Kus.; *furijalet* i *furijanet* dem. od furijal i furijan BK Musić; *furijanet* Kom Dean.

furijan v. furijal

furijanet v. furijalet

furio v. furijal

furleto m — »noćno morsko strašilo, malen, izlazi iz vode sa širokim klobukom« BK Muo Dean.

furtuna v. fortuna

fusko n — »maglušina« Kom Dean. Tal. fosco.

fusta i fušta f — splitska fušta je u XIII st. mogla ukrcati 60 ljudi, Andreis: *Storia della città di Traù, Spljet* 1909, 23; »da me Turci ali Mori / / ne povezu vozit fuste« Vet. 23, *vrag je fusta — vrag je i galija* »tj. naopako kako god okreneš; svakako je teško; nijedno od dva rješenja, od dvije mogućnosti, nije lako« (zabilježio Vicko Dulčić na Hvaru); *fušta* »Genera odma pošalje fuštu po nje i dovedu ji u Split« Mak Bujas 334; »da pojedete na fuste; toliko opslužite i činite opslužiti, pod izgubljene života i opajljene kuće« Zadar 1719, Morović 103; »U početku XVII st. imamo podataka i o nešto većim uskočkim brodovima, spominju se, tako, dugi brodovi — *fuste* — sa 44 veslača. Za te brodove kaže se da su vrlo uski, brzi i pokretljivi te da imaju nisku palubu« Vek. 1953, 13; »u austrijskoj ratnoj mornarici isto što i fregata« SJ XVIII st. Herkov 143; *fušta ormanica* »u Podaci ljuta guja biše, / po imenu Viskoviću Mijo, / Imadiše *fuštu ormanicu*, / jer je bio na moru vojvoda« Pučki list, St, 1891, 2, 18; »brod, drinevo, navlastito omanja galija, hitar brod na vesla, navis piratica, biremis. Ali po Hvar. galea (galia) vel fusta. 1450—1502. N. d. 421.436. Hvarani dužni su dati 162 vosca itd. za tu *fuštu* ili *galiju* kad ju treba opremiti (armati)« Mažur.; v. *fusta*, II dio ovoga rječn. ARj ima potvrde od XVI st. (1526) u liku *fušta*. Tal. fusta Coronelli Idrografia 142 (opis).

fustar i fuštar m — »na prvi marča dođe u Makarsku fusta i danas na 3. istoga ufatiše soldati fustari, Jozu sina Petra Alfirevića Antičića« Mak Bujas 361; »fušta... vrsta galijske na vesla bez krova, na njoj su zakovani bili osuđenici. Otuda u Dubrovniku i riječ *fuštar*, koja se daje nestašnoj djeci« Bogišić 403. ARj ima *fuštar*, veslač na galiji, zabilj. od XVIII st.

fuškac m — »izmaglica« Gr Elez.; »maglušina koja zove jugo« Sn; Sa Dean.; »(pomorski termin) maglica koja čini horizont mutnim tako da se ne vidi gdje se more spaja s nebom (po njemu ribari predviđaju loše vrijeme: vanka je fuškac, nećemo isodit') Smokvica na Korčuli« Skok ER.; »*fuškac od bure po moru*, ne vidi se prsta mora« Sn. Tal. fosco.

fuškačina f — *fuškacina* »mutno obzorje, loš izvid, mutan, od vjetra, npr. od bure« Sn.

fuškajica f — »izmaglica« Sn, Trpanj Fer. 454; »u Dubrovniku se govori pored fuško također i fuškajica (od ital. *fosco*, a ovo od lat. *fuscus* 'tmuran') za tmurno i maglovito vrijeme, koje nastaje ljeti od sunčanoga žara« Skok Term. 159.

fuškan adj. — »fuškana ärija zove jügo« Sn.

fuško n — »slabu vidljivost, prouzrokovanu maglom, zovu *fuško o' kaliga*« Kuć Ped.; »još u zimi kada jesu fuška / nađemo se s brodima u kosti« Pelj Bjel. 34; v. također *fuškajica*.

fuz m — »struk sidra« BN 101/D 4; *fuz od argana* »trup vitla« Crnić; *fuz od timuna* Mn. Tal. fuso DM.

fuzaljka f — »klizište; kosina na koju se izvlače barke« Senj Moguš; »Ono, kadno nekad mali Srećko kao u senjskoj luci na *fuzaljki* pušta jelovu tresu u more, držeći je o dugačkoj niti e misli e je to brod (*fuzaljka, puzaljka, kosi odron u luci kojim se izvlače čuni iz mora i spuštaju u nj*)« Draženo-
vić D II 412.